N°. 48. Donderdag 30 November 1916. 10de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".



KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

KOLONIAAL ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST":
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

FEESTGESCHENKEN.



Evenals andere jaren, heeft „Boeatan" in *Heulstraat 17, den Haag*, weder een fraaie Sint-Nicolaas-uitstalling gemaakt van Inlandsche kunstnijverheid en huisvlijt-artikelen, welke niettegenstaande de minder gunstige tijdsomstandigheden, zeer der moeite waard zijn om met belangstelling bezien te worden. Onlangs werden juist enkele kisten met allerlei nieuwe voorwerpen uit Ned.-Indië ontvangen. Menigeen zal er zeker 't een en ander naar zijn gading vinden, geschikt voor geschenken bij 't naderend Sint Nicolaas- of Kerstfeest.

Een mooi boek voor kinderen.

Door het *Koloniaal Instituut* is uitgegeven:

VERHALEN OVER INDIË,
voor Nederlandsche Jongens en Meisjes,
door C. J. RUTTEN—PEKELHARING.

Het mooi uitgevoerde boekje behandelt, op voor kinderen zeer onderhoudende wijze, de Indische dierenwereld, het leven van Inlanders en Europeanen in Indië, hunne woningen, hun kleeding, enkele cultures, enz., alles verduidelijkt door mooie foto's.

Dit werkje, — een geschikt St. Nicolaas-cadeau voor Hollandsche kinderen — is voor den prijs van *f* 1.90 bij afhaling en van *f* 2.05 bij verzending per post, te verkrijgen bij:

de *bibliotheek van het Koloniaal Instituut, Dreef, Haarlem;*
den *Secretaris van het Hoofdbestuur der Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, den Haag;*
de *N. V. „Boeatan", Heulstraat 19, Den Haag.*

TENTOONSTELLING.

Den 30en November a.s. opent de N. V. Handelsmaatschappij De Bas en Co. eene tentoonstelling van de door haar vervaardigde marmersteen voorwerpen in het gebouw 42 Bazarstraat, hoek Anna Paulownastraat.

De firma heeft besloten de entrée's te bestemmen voor het Roode Kruis in Ned. Oost-Indië.

In verband met dit liefdadig doel hoopt de afd. 's-Gravenhage van de Vereeniging „Oost en West", dat vele harer leden er heen zullen gaan, niet alleen om het prachtmateriaal te bewonderen, maar ook om een flink bedrag aan het Roode Kruis te kunnen afdragen.

Eene commissie, bestaande uit de heeren:
F. Fokkens, oud-resident, Fred. Hendriklaan 58;
Dr. C. R. M. Homburg, oud-off. v. gez. O.-I. L., Laan van Meerdervoort 401;
J. A. Soetens, oud-hoofdoff. O.-I. L., Secr. Oost en West, afd. 's-Gravenhage, Laan van Meerdervoort 187;
A. A. Keuchenius, oud-agent Javabank, Sweelinckstraat 142;
B. v. Hengel, oud-kapt. O.-I. L., Wattstraat 6 A;
A. M. van der Sprong, oud-hoofdambt. P. en T. N.-I., Galvanistraat 4;
heeft zich bereid verklaard tot in ontvangst name van bedragen van hen, die verhinderd mochten zijn de tentoonstelling te bezoeken, maar toch aan het goede doel wenschen mede te werken.

De tentoonstelling is geopend van 30 November tot en met 5 December van 10 v.m.—4 n.m.

De entreeprijs bedraagt *f* 0.50 per persoon.

Tillema's Geschenk.

De heer H. F. Tillema, apotheker, oud-lid van den gemeenteraad te Semarang, keerde in Mei 1914, na een twintig-jarig verblijf aldaar, uit Indië terug.



Een ouderwetsche, gezonde Europ. Woning. *)

Hij vestigde zich te Groningen, niet om uit te rusten en, dankbaar voor hetgeen Indië voor hem geweest is, verder voort te leven onbezorgd omtrent het lot van Indië en van den Inlander. Integendeel, geen tijd en moeite sparende, zich voor zijn streven geen kosten ontziende, heeft hij voor vrienden en belang-



Onhygiënische Kampongwoning. *)

stellenden openlijk blijk gegeven, hoe hem het welvaren van Indië's bevolking ter harte gaat.

Kort voor zijn vertrek uit Indië reeds had hij als vrucht zijner waarnemingen, onderzoekingen, en bestudeering van de volkshuisvesting en de hygiënische toestanden in de kampongs van de plaats zijner inwoning, een lijvig, rijk geïllustreerd boekwerk doen verschijnen, en kosteloos doen verspreiden onder den titel: V a n w o n e n e n b e w o n e n, v a n b o u w e n, h u i s e n e r f. Bijzonder was hij getroffen door het groote sterftecijfer te Semarang als een gevolg van de groote verwaarloozing van de hygiënische toestanden, waardoor de kiemen van cholera, pest, pokken, typhus, malaria enz., aldaar een willigen, vruchtbaren bodem te hunner ontwikkeling of voortwoekering vonden. En wat voor Semarang geldt, deed dit niet minder voor andere hoofdplaatsen, ja eerder in sterkere mate voor Batavia, door den schrijver genoemd de meest ongezonde stad der tropen en der sub-tropen, en voor Soerabaja.

Door een ruime verspreiding van zijne verzamelde gegevens, teekeningen, statistieken enz., wilde hij de aandacht van de Pers en van het algemeen op die zijns inziens ergerlijke toestanden vestigen.

In Nederland teruggekeerd, heeft hij dien arbeid vervolgd. In 1914 verscheen het eerste, en thans wordt ons welwillend toegezonden het tweede deel, (beide deelen nog lijviger dan het bovenbedoeld inleidend werk) van een werk, getiteld: „*Kromo Blanda, over 't vraagstuk van „het wonen" in Kromo's groote land.*"

*) Deze kiekjes werden ons welwillend door den schrijver afgestaan. Bij foto II merkt hij op: „Ook dit stelt een „huis" voor! Moet men er zich niet over verbazen, dat in tijden van epidemieën de bevolking niet uitsterft."

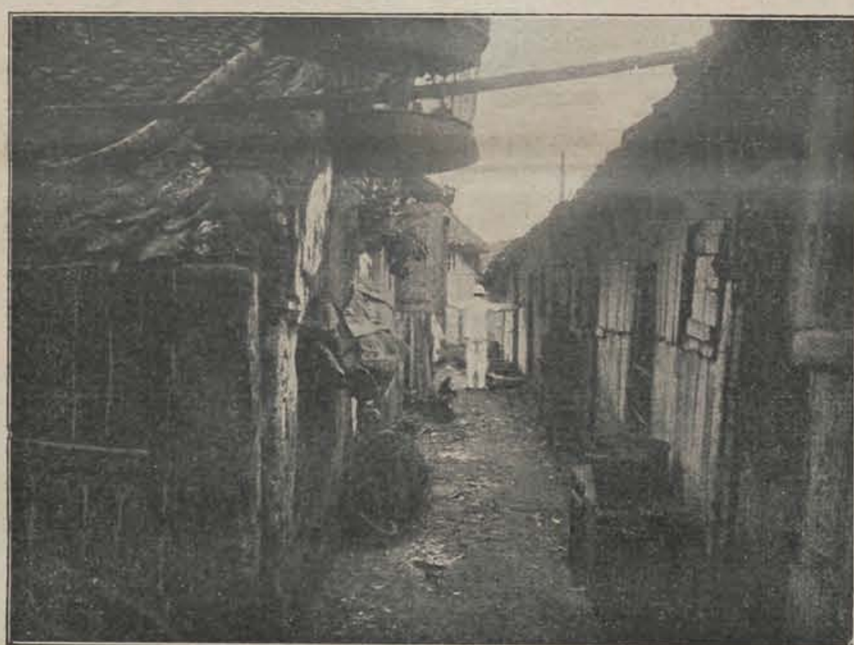
Hij opent dit deel met een aanwijzing in beeld van het groote verschil tusschen de oppervlakte van ,,Tropisch Nederland'' en die van ,,Europeesch Nederland'', de afbeelding van een trotschen klapperboom in de grootte van 25 c.M. tegenover een miezerig Hollandsch molentje van nog geen ½ d.M. Het boek is voorts verdeeld in vier hoofdstukken t.w.: I. Van ziekten en van bandjirs. II. De zorg voor het levende kapitaal. III. Het toilet der Indische steden en IV. De verwerking der vaste afvalstoffen, bewerkt door den scheikundigen ingenieur A. Cats. De meeste plaats is ingeruimd voor berichten van de Indische dagbladpers, in 't bijzonder uit ,,De Locomotief'', voor verslagen van den geneeskundigen dienst of van betrokkenen bij den gezondheidsdienst. Het schilderij, dat ons aldus voor oogen wordt gesteld, is wel heel donker getind. Het geeft een ergerlijken, afgrijselijken indruk. Zou echter, vroegen wij ons bij de lezing somwijlen af, indien eens bijeenverzameld werd wat er weerzinwekkends is in de donkerste deelen van de voornaamste steden van het ,,beschaafde'' Europa, of achterlijks in de uiterste hoeken van het platte land, bij ons het schilderij aanlokkelijker zijn?

Naast de donkere schaduwen van het Indische wanneer hij, in zijn ruimen reiswagen voortsnellende langs den heirweg bij een bocht langs een rivier plotseling bekoord werd door het gezicht op badende nimfen onder afhangende bamboestruiken, een levensbeeld, het penseel van een Watteau waardig.

Het was 's lands wijs, en dus 's lands eer, maar voor de zedige oogen van een Europeaan, die zich moeilijk verplaatsen kan in toestanden, aan zijn geboorteland vreemd en die te weinig oog heeft om het eeuwig schoone in den eenvoud van het natuurleven op te merken, hinderlijk als een tafereel van Jan Steen, van Ostade, Brouwer of Jordaens.

Die tooneelen, men verlangt ze in ons modern leven in de werkelijkheid niet terug, maar wie gevoel heeft voor kunst, voor schoonheid, verkwikt zich gaarne, door de aanschouwing dier beelden, aan het spel van licht en kleur, van eenvoud en natuurleven, en zal met den dichter of den schilder verzuchten als Schiller, dat het eeuwig schoone in het menschenleven met dat leven moet ondergaan, of met Potgieter in diens reis in het Noorden: ,,O, de zucht voor het nuttige is een verterende koorts''.

De plaatjes, zooals wij zeiden, werken uitlokkend, maar, hoewel hiervoren anders bekeken dan naar den zin van den schrijver, zij brengen hem, die het



Hoe de achterbuurten er uit zien: Het witte pak van den zich daar toevallig bevindende Europeaan is het eenige reine in de geheele z.g. ,,straat''. *)

schilderij, dat ons voorgehangen wordt, flikkeren als lichtende, weldoende vonken de fraaie afbeeldingen of fotografieën, die het werk versieren en die, waarschijnlijk tegen de bedoeling van den schrijver in, bij de Indische oudgasten liefelijke, dichterlijke herinneringen opwekken. Wie bijv. eenige tientallen jaren geleden Batavia heeft bezocht, zal gaarne voor zijne verbeelding weder zien opduiken het schilderachtig tooneel, dat op zijne ochtendwandeling langs de Tjiliwong dagelijks viel te aanschouwen, wanneer — hunne goudbronzen lichamen door de ochtendzon beschenen — mannen en vrouwen zich daar baadden, de jonge lieden speelden in het water; of boek alleen om de aardige plaatjes zou willen doorzien, geleidelijk tot het lezen van den tekst. En dan kan de schrijver niet anders dan zijn doel bereiken, het verwekken van een pijnlijk, weerzinwekkend gevoel over zooveel verwaarloozing, over het scheppen en doen voortbestaan van zoo vele bronnen van ziekten en ellende. Al zou men willen beweren, dat bij de vermelding van al het ontbrekende, van de vele klachten aangehaald uit kranten, tijdschriften, verslagen en redevoeringen niet voldoende rekening is gehouden met het bereikbare in afzienbaren tijd, zeer zeker er kan op dat alles toch niet genoeg de aandacht gevestigd blijven of gehouden worden.

FEUILLETON.

Wandeltochten door de Preanger.

Uit het leven van een tuingeëmployeerde.

——o——

(Vervolg).

Wat heerlijke uitvinding is toch zoo'n balé-dessa, wat troost voor vermoeide reizigers, die, overgelukkig het ,,vinnig stralen van de zon te kunnen ontschuilen'', te allen tijde hier heul kunnen vinden onder zijn dak. Het gebouw zelf, een soort loods, langwerpig vierkant van vorm, met houten stijlen en een balustrade van bamboe-vlechtwerk, slechts heel achterin van twee donkere, kleine kamertjes voorzien, stond met het front naar den weg toegekeerd. Een tree twee, drie, bracht ons in het middenstuk, de kern van het gebouw. De b i l i k e n (bamboevlechtwerk) vloer deed bij elk binnentreden van personen het geheel wiegelen, als een schuitje op de golven van de zee. In een hoek troffen we een oude tafel aan, van eenige stoelen omringd, stoelen naar verschillend model vervaardigd, vast om te groote eenvormigheid van stijl te voorkomen. Daarop vleiden wij ons neer, om wat uit te blazen. Echter moest dat heel voorzichtig geschieden, want een onheilspellend gekraak en gewaggel waarschuwde ons nog bijtijds voor overhaasting. Ook de tafel stond op losse schroeven, en liet zich niet onbetuigd. Maar — laat ons niet verder spotten met zulk een eerbiedwaardig bouwwerk, den trots van Padjagen, zijn stadhuis, lezer! Ik sprak daar van de groote voorkomendheid van de balé-dessa tegenover vermoeide reizigers; maar ik vergat — hoe was het mogelijk? — te spreken van zijne hoogere bestemming, van zijne hoogere roeping, namentlijk om bij gelegenheden onder zijn vleugels de dorpsnotabelen, en zoo waar zelfs den Controleur te mogen bergen, om getuige te zijn van zoo menige onderhandeling. Kortom, onder dit dak hebben de dorpsvergaderingen plaats, hier wordt het wel en wee der dorpelingen besproken en gewogen, en... zou misschien het vuur van zoo menige redevoering den prikkel hebben geleverd tot navolging aan de bijzittende tafel en stoelen, om in krakende welsprekendheid met den beroepsredenaar te willen wedijveren?

Maar reeds te lang gegekscheerd...... Wat bracht ons daar de bruine broeder?... Voorwaar, versnaperingen, koekjes van allerlei vorm en kleur, voornamelijk bereid uit cassave-meel of uit kleefrijst, en gebakken in klapperolie. Ook vruchten kwam men ons aandragen, mooie pisangs en citroenappels. Dat was een buitenkansje! Daar wij dien morgen reeds vroeg ontbeten hadden, begonnen onze magen bij het gezicht van zooveel lekkers zich te uiten, wat den lachspieren onzer stoelen weer eens duchtig werk gaf; maar dat gevaar liet ons nu koud; wij hadden gewichtiger werk te verrichten, en stapten dan ook maar spoedig over onze, bij den inlander spreekwoordelijk geworden kieskeurigheid heen, en het eene hapje volgde het andere, totdat de helft verorberd was.

Tegenover ons, aan gindschen kant van den weg, bevond zich de w a r o e n g, een soort gaarkeuken, waar tevens van alles te koop lag. Onze koelies zaten er voor op een bank (een plank op pooten), en deden zich te goed aan groote hoeveelheden pisang. Wel bood men er ook andere eetwaren te koop, ook zag men er een menigte gedroogde visch uitgestald, om van de overal te verkrijgen rijst niet te reppen, — maar in dit morgenuur, met een warmen tocht in het verschiet, scheen pisang wel het meest wenschelijke voedsel.

Intusschen had de t j a m a t zich ongemerkt weten te verwijderen. Na eenig zoeken vonden wij hem voor den ,,l o e m b o e n g-d e s s a'', niet ver van ons vandaan, terug, in druk gesprek met den ,,burgemeester'' en andere autoriteiten. Nieuwsgierig als alle ontdekkingsreizigers, begaven ook wij ons schielijk daarheen, wij moesten het fijne van de zaak weten. Het ge-

Toestanden, als op blz. 50 en 52 betreffende de Wurtembergsche kazerne en het Militaire Hospitaal te Semarang beschreven, zijn onhoudbaar. Hetgeen op blz. 46 gelezen wordt omtrent de toenemende typhusgevallen, elders over de groote sterfte aan tuberculose, de ondermijning van de volkskracht door de malaria, een ziekte, aan de besmetting waarmede en de voortwoekering waarvan sommige schrijvers het verval van het oude Griekenland en het oude Rome voor een deel toeschrijven, vraagt ernstig om voorziening. De ten hemel schreiende slechte toestanden, zegt de schrijver, zijn eerst aan het licht gekomen, toen plaatselijke besturen medezeggingschap kregen in het beheer der steden. Wij, gemeenteraden, leest men op blz. 79, constateeren op hygiënisch gebied bergen van tekortkomingen, wij. gemeenteraden, snakken naar verbetering, maar wij k u n n e n niet, omdat ons daartoe de macht en de middelen ontbreken. Uit „De Locomotief" van 4 Augustus 1914 onderstreept hij de volgende woorden: „Het Gouvernement heeft aan de gemeenteraden niet alleen een chaotischen en desolaten boedel overgelaten op het gebied van verkeer-, woning-, gezondheids- en handelstoestanden, geen enkel dezer belangen was door het Gouvernement letterlijk naar behooren behartigd, bij de overdracht dezer belangen wordt aan de gemeente een som afgestaan, welke nauwelijks of niet voldoende is om de zaak op den slechten voet als voorheen drijvende te houden".

Weliswaar sterk overschaduwd door de sombere, de donkere gezichtspunten van de zaak, dringen hier en daar lichtpunten door als bijv.: het „goede voorbeeld" van het bestuur van Keboemen tot tijdige afwering van het naderend pestgevaar (blz. 60), hetgeen in Deli is verricht, dank zij den krachtigen steun der tabaksondernemingen, onder deskundige leiding van de doktoren Schüffner en Kuenen [1]), de oprichting van inrichtingen voor ziekenverpleging door eenige suikerfabrieken op Java, het belangrijke werk door Mevrouw N. Stokvis, geboren Cohen Stuart, met de hulp van Dr. Lim en Mevrouw Lim-Bergsma te Semarang tot stand gebracht [2]), de lofwaardige bemoeiingen in het belang van de volksgezondheid, van den hoofdinspecteur, chef over den burgerlijken geneeskundigen dienst in Indië, Dr. De Vogel; de gunstige werking te dien aanzien van de landschapskassen in de Buitenbezittingen, het park Vaccinogène tevens instituut Pasteur te Weltevreden, het zijn alle zoovele lichtpunten in het sombere tafereel, die tevens bewijzen, dat het Gouvernement en zijne ambtenaren dan toch niet geheel onverschillig, met de armen over elkaar, eenvoudig hebben toegekeken, zonder een hand uit te steken.

Dankbaar aanvaarden wij het geschenk van het oud-gemeenteraadslid van Semarang; wij hopen hartelijk, dat het heilrijke gevolgen moge hebben voor de stad en hare bevolking, dat een gemeenteraad, die leden telt met zoo groote belangstelling en offervaardigheid, als de heer Tillema betoonde en nog blijft betoonen, de bevoegdheid verkrijge, en zich de beschikbare middelen zie toegewezen ter bevordering van de gezondheid, de levenskracht, de welvaart van de bevolking der haar toevertrouwde gemeente. Het is duidelijk, dat voor allen, die het wel meenen met Indië, aldaar nog veel te doen valt en men goed doet, zich vooralsnog te onthouden van de overbrenging uit Europa van politieke partijtwisten of tweedracht op het punt van godsdienst.

Hoopvol voor de naaste toekomst is de belangstelling, reeds dadelijk door den nieuwen Gouverneur Generaal aan den dag gelegd met een bezoek aan verschillende kampongs ter hoofdplaats Batavia. Hij heeft zich aldus persoonlijk op de hoogte kunnen stellen van den aldaar heerschenden ellendigen toestand, o.m. een gevolg van periodiek terugkeerende overstroomingen. Reeds dadelijk, meende Z.E., ware daarin verbetering te brengen door de open cloaken in die dicht bevolkte kampongs te doen plaats maken voor beton-goten en eenvoudige privaten, die thans geheel ontbreken. Het was hem in andere kampongs gebleken, dat de bevolking niets liever verlangt dan mede te werken met de autoriteiten, die haar van de walgelijke nabuurschappen verlossen. Onlangs bracht de mail het bericht, dat de gemeenteraad van Batavia verrast was met de aanbieding door den Landvoogd van eene som van *f* 250.000 ter verbetering van de moerassen in de kampong Djembatan—Lima. Die gelden zouden een overschot vormen van ten bate van de slachtoffers van overstroomingen of andere rampen ingezamelde bedragen.

[1]) Zie ook omtrent hen en hun werken in Deli „Koloniaal Weekblad", 16 November 1916 onder de rubriek „Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië".

[2]) Verg. het artikel: „De Inlandsche ziekenverpleging te Semarang" in het „Koloniaal Weekblad" van 20 Juli 1916.

Een en ander over St. Thomas, het West-Indische Gibraltar.

Zooals de bladen wisten te vertellen, scheen thans de overdracht der drie Deensche West-Indische eilanden, St. Thomas, St. Johns en St. Croix, dit laatste ook wel Santa-Cruz genaamd, en alle drie behoorende tot de kleine Antillen, meer speciaal tot de groep der Virginische eilanden, aan Amerika vast te staan, latere berichten luiden, dat op 14 Dec. a.s. een volksstemming in Denemarken dienaangaande zal worden gehouden. Het koopplan werd reeds door die beide staten in 1867 overwogen.

Wellicht is „overwogen" hier niet het juiste woord, want hoewel er niets van is gekomen, zoo besloot Denemarken toen, als gevolg van de daarover gevoerde onderhandelingen, die eilanden aan Amerika te verkoopen.

Tijdens den Amerikaanschen opstand was nl. de groote waarde van St. Thomas als maritiem station voor dat land ten duidelijkste gebleken. In die dagen was het de voornaamste verzamelplaats der blokkadebrekers, welke schepen, aan het Gouvernement der Vereen. Staten ongelooflijk veel last en moeite veroorzaakten.

De wenschelijkheid om in die streken een maritiem station te bezitten, werd toen ten zeerste bepleit door den toenmaligen staatssecretaris W. H. Seward, die dit ambt bekleedde onder President Lincoln, en werden toen onderhandelingen met de Deensche regeering aangeknoopt over den eventueelen aankoop dier eilanden.

Van den aanvang dezer onderhandelingen stelde Denemarken zich op het standpunt, dat aankoop van het uit een maritiem oogpunt belangrijke St.

---

bouwtje, waarheen wij onze schreden richtten, eenvoudig vierkant van constructie, omsloten door een wand van bamboe-vlechtwerk, met als eenigen toegang een groote planken deur, zag vandaag een groot publiek om zich vereenigd. De meesten, gehurkt in geduldige afwachting van hun beurt, waren eigenaars of bebouwers van s a w a h's en h o e m a's (natte en droge rijstvelden), in grooten getale heden opgekomen om, met eenige schoven padi vóór zich, aan de oproeping van den burgemeester der gemeente gehoor te geven. Wij stonden hier voor de „l o e m b o e n g-d e s s a", de bewaarschuur voor padi. Waar diende die voor? Vaak was het reeds voorgekomen, dat misoogsten, veroorzaakt door weersgesteldheid of anderszins, de bevolking in armoede hadden gedompeld. Het bezwaar dan van lastig aan voedsel te kunnen komen, of aan plantmateriaal voor volgende oogsten, deed de instelling ontstaan der d e s s a-l o e m b o e n g s. Deze voorraadschuren voor padi, in verscheidene dessas nu aanwezig, staan het geheele jaar op bepaalde dagen open en verstrekken aan de bevolking in voorschot de padi, die zij noodig heeft voor voedsel of ter beplanting van hun akkers. Een ieder, die wat komt leenen, verbindt zich, het gebruikte in het volgende seizoen terug te betalen met een zekere rente. Daartoe is geld geen strikt vereischte, ja, in den regel betaalt men met p a d i terug. Door die methode worden langzamerhand de l o e m b o e n g s verrijkt, en nu is het de bedoeling om met de binnengekomen rente de bevolking op alle manieren tegemoet te komen, hetzij door voorschotten te verstrekken of hoe dan ook. Mooi moge deze instelling zijn, de domme dessaman ziet haar nog te veel met schele oogen aan, en gelooft te graag, dat er adders schuilen in het gras. Ofschoon voor het meest mogelijke toezicht is gezorgd, blijft natuurlijk de kans op boos opzet. een meer vergen dan noodig is, nooit buitengesloten; vooral doordien de kleine burger dom is, en de grooten slim zijn; vooral ook omdat de kleine man niet weet in wien een pleitbezorger te zullen vinden; daarentegen reeds menigmaal ondervond, dat slaafschheid hem toch nog de beste waarborgen leverde voor rust en vree.

Wij waren juist getuige van een geval, dat „k o e r a n g t r a n g" (duister) was. De zware weegschaal, aan het afdak hangende, verkeerde sinds eenige oogenblikken in rust. De omringende bijstanders spitsten zichtbaar de ooren en richtten den blik onafgewend op de hoofdpersonen in dit drama. Een tafel, bedekt met paperassen en boeken, stond ergens in een hoek. Twee personen, een oudere en een jongere, zaten daaraan; de een snuffelende in wat vellen papier, de ander bladerend in een boek, zoekend naar iets, dat hij reeds wist er niet in te zullen vinden. De t j a m a t stond in gesprek met den l o e r a h (burgemeester) van Tjikiraij (naam van de dessa), een schuchter uitziend man, van kort maar stevig postuur. Op eenigen afstand van het tafeltje zat een inlander gehurkt neer, de man n.l. die protesteerde. De „k o m e t i e r", degene die de ontvangsten boekt, en daarvoor als bewijs een bonnetje afgeeft, de man tevens, die daareven zoo ijverig doende was te bladeren in dat groote boek, wendde nu zijn blikken van den t j a m a t naar den gehurkte en omgekeerd, en wijzend op zijn boek, riep hij uit met spijtigheid in stem en blikken: „Kijk maar, je naam komt er niet in voor! Maar als je gisteren al padi hebt ingeleverd, waar is dan je bewijs?" De t j a m a t deed een vraag aan den l o e r a h, die zijn schouders ophaalde. De gehurkte man bleef verder volharden in zwijgen, en hield de oogen strak ter aarde gericht.

Zooals ik reeds zeide: de zaak was niet helder. Had hier de „K o m e t i e r" misbruik gemaakt van zijn macht, en gisteren den man huiswaarts gestuurd zonder b o n, opzettelijk met het doel om zich te verrijken; of, even mogelijk, had men hier te doen met een brutale, durvend een klad te werpen op de eerlijkheid der gestelde machten? Wie zal het zeggen!? Wij willen hopen, dat het den t j a m a t later gelukt moge zijn, het kaf van het koren te onderscheiden. Nu echter door ons bijzijn als „f a c h e u x T r o i s i è m e's" was de gelegenheid daarvoor niet gunstig;... en de zaak kwam tot geschikter tijd onder het loodje.

(Wordt vervolgd).

Thomas-eiland, tevens gepaard zou gaan met die van de beide, uit dat oogpunt minder belangrijke, andere eilanden.

Amerika ging hiermede accoord en werd tevens de prijs dezer eilanden bepaald op elf en een half millioen dollar, terwijl een van te voren onder de kolonisten ter plaatse gehouden stemming, had uitgewezen, dat de inwoners daar, er bijna zonder uitzondering, zeer mede waren ingenomen.

Een commissie, bestaande uit afgevaardigden der Vereen. Staten zou toen die eilanden bezoeken, en werd er tevens een verdrag opgemaakt, dat door beide partijen geteekend werd.

Hierin bedong Denemarken, dat, zooals de meeste kleine landen op financieel gebied wat al te angstig was, dat de overgave der eilanden pas zou plaats vinden, nadat de geheele koopprijs zou zijn betaald.

Had Denemarken deze clausule niet in het verdrag doen opnemen, dan zouden deze eilanden al sinds dien tijd Amerikaansch zijn geweest, zooals bijv. het geval is geweest met den ongeveer ter zelfder tijd plaats gehad hebbenden aankoop van Alaska door de Vereen. Staten, hetwelk voor 6 millioen dollar van Rusland aangekocht was geworden en waarbij de overgave van het aangekochte territoire werd gerekend in te gaan, na de teekening van het desbetreffende verdrag. Rusland liet daarbij de betaling der koopsom geheel aan den kooper over.

Nu wilde het toeval, dat de commissie, welke de Deensche eilanden toen ging bezoeken, op St. Croix een aardbeving medemaakte, zóó hevig, als men zich niet herinneren kon, dat deze eilanden ooit geteisterd had. Zonder zelfs afscheid te nemen van de plaatselijke autoriteiten, verliet het uiterst verschrikte commissie ten spoedigste het eiland en toog huiswaarts. In al de toen volgende jaren werd van Amerika's zijde nimmer meer over het verdrag gerept.

In deze oorlogstijden is de wenschelijkheid, om die eilanden te bezitten, wederom sterk op den voor-

alle schepen, die van Europa naar Brazilië en de Noord- of Zuid-Amerikaansche, Mexicaansche of West-Indische havens gaan en in die tijden was het vooral 't Mekka van alle reizigers naar de West-Indië, want het is het middelpunt van alle West-Indische eilanden, alsook van de Oostelijke havens van Mexico en Centraal- en Zuid-Amerika.

Een haven als die te St. Thomas vindt wellicht op de gansche wereld zijn weerga niet. Deze wordt gevormd door het tegenover het eiland gelegen Water-eiland, dat, in de voorspoeddagen, met het hoofdeiland door een smalle landengte was verbonden.

In die dagen was als gevolg daarvan de aan de baai gelegen hoofdstad „Charlotte Amalia", een der meest ongezonde plaatsen uit de West-Indiën. Deze stad toch ligt aan den voet van de haar omringende hooge heuvelen, en vele grootere en kleine stroomen vinden hunnen weg door die stad naar zee. In vroeger tijden, toen de baai maar één uitgang had, kon als gevolg daarvan geen doorstrooming plaats hebben en bleef al het van de bergen gevoerde vuil vóór de stad drijven. Het Deensche gouvernement besloot toen de landengte te doen doorgraven en sindsdien kan men van twee kanten de baai invaren en door de vrije werking van het getij, wordt thans alle vuil naar zee gevoerd. Sindsdien is het eiland, dank zij ook zijn goed klimaat, een der meest gezonde eilanden geworden. Eigenaardig is het echter, dat naarmate de gezondheidstoestand der inwoners verbeterde, de financieele voorspoed afnam.

Ten tijde toen de zeilvaart nog meer in eere was, deden al de schepen, hiervoor genoemd, St. Thomas aan, hetzij om provisie in te nemen of om op orders te wachten.

Met dat wachten op orders ging dikwijls een oponthoud van weken gepaard en gedurende al dien tijd verteerde Janmaat zijn geld daar aan den wal. In die dagen waren St. Thomas' straten dan ook met goud geplaveid en voor een ieder, die het er met zijn gezondheid kon uithouden, lag er een fortuin voor



Gezicht op de Haven van St. Thomas.

grond getreden, want Amerika heeft juist in die streken een steunpunt noodig voor de vloot, en aan deze vereischte voldoet nu St. Thomas in hooge mate, want geen der eilanden daar biedt zulk een veilige ankerplaats en als gevolg daarvan zulk een goede gelegenheid om kolen in te nemen.

Zijn de berichten juist, dan is thans de koopprijs op 15 millioen dollar bepaald. Wat bij de bepaling ervan den doorslag gegeven heeft, de lange tijd, die er verloopen is, sedert men op het vroegere plan is teruggekomen, of wel het feit, dat de maritieme waarde van het hoofdeiland sindsdien voor Amerika zeer is toegenomen, is niet bekend.

Hoe het ook zij, de bewoners dier eilanden zullen het besluit over het algemeen zeer toejuichen; ik voor mij kan mij niet herinneren er bij mijn bezoek aan het eiland St. Thomas, een vijftien jaar geleden, één gesproken te hebben, die het niet wenschte.

Dat er echter vele Denen zullen zijn, die er anders over denken, is mede aan geen twijfel onderhevig. Die eilanden, het eenige koloniale bezit, zijn de trots en de glorie van elken Deen, want door het bezit dier eilanden is Denemarken een „Koloniale Mogendheid", al is het dan ook van den allerlaagsten rang. Deze glorie heeft echter, gedurende de laatste halve eeuw, het Moederland steeds in stijgender mate geld gekost; St. Thomas is langzamerhand een zéér duur houwbeestje geworden. De beide andere eilanden hebben zich steeds ruimschoots kunnen bedruipen, dank zij de groote vruchtbaarheid van den grond. Het hoofddoel is echter bijna geheel, aangewezen op de scheepvaart. Een goede vijftig vijftig jaar geleden was het, dank zij zijn ligging en zijn voortreffelijke haven, wel het meest voorspoedige onder alle Antillen-eilanden.

De ligging is 18° 22′ Noorderbreedte en 65° 32′ Westerlengte, terwijl het juist in de koers ligt van

het rapen; in die dagen verrezen de groote handelshuizen en kantoren uit den grond en iedereen genoot er voorspoed. In die dagen was het niets ongewoons als er 250 schepen tegelijk in de haven lagen, welke zóó ruim is, dat de grootste oorlogsvloot ter wereld er een schuilplaats zou kunnen vinden.

Van uit zee komende, biedt die ruime baai met de daaraan gelegen, gedeeltelijk tegen de heuvelen gebouwde stad, een schitterenden aanblik. Niet minder mooi is zij van den top der heuvelen bezien, ook behoeft men geen strateeg te zijn, om dadelijk de buitengewone sterke positie van dit eiland op te merken. Het is nl. maar van ééne zijde te naderen, en wel door de betrekkelijk nauwe haveningangen, terwijl het zoodanig door rotsen en riffen is omgeven, waar immer een sterke branding staat, dat landing op eenige plaats van het eiland uitgesloten is.

St. Thomas draagt daarom den naam van „Gibraltar van de West-Indiën" met 't volste recht, want hoewel de forten, die thans de haveningangen beschermen, niet in alle opzichten aan de tegenwoordige eischen voldoen, zoo kunnen zij toc hzoodanig versterkt worden, dat geen macht ter wereld in staat is ze te forceeren.

St. Thomas' verval is begonnen met den aanleg van de kabel van de „West India and Panama Telegraph Co." in 1865, want toen deze telegraphische verbinding eenmaal bestond, konden vreemde schepen in enkele uren tijds hun orders bekomen en was de reden van het vroegere oponthoud weggenomen. Daarenboven werd de zeilvaart meer en meer verdrongen door de stoomvaart en voor de veel grootere stoomschepen, bleek alras het groote drijvende dok, hetwelk slechts schepen van 3000 register-ton kon bevatten, te klein.

Daarbij kwam nog, dat in 't jaar 1885 het Britsche gouvernement aan de „Royal Mail Steam Packet

Co." welke tot dien steeds het Deensche eiland had aangedaan, een groote subsidie gaf, maar er tevens de voorwaarde aan verbond, dat het hoofdkwartier zou worden verlegd naar een der Britsche eilanden. Wat het zwaarste was, moest het zwaarste wegen en sinds dien werd Barbados door die schepen aangedaan.

Ten slotte bleven, als vaste bezoekers, alleen over de schepen van de Hamburg-Amerikalijn, die deze bezoeken tijdens den oorlog natuurlijk ook heeft gestaakt en de schepen der ,,Compagnie Générale Transatlantique", welke beide maatschappijen ieder een eigen werf daar hebben om kolen in te nemen.

Een particuliere Mij. bezit er daarenboven nog een derde kolenstation, waar schepen, niet tot die maatschappijen behoorende, worden geholpen. Ongelukkigerwijze is het aantal dier schepen jammerlijk klein, vooral vergeleken met vroeger; nu komt er van tijd tot een oorlogs- of wel een vrachtschip, maar de gulden tijd, toen de baai een bosch van masten geleek, schijnt wel voor immer voorbij!

Overal ziet men dan ook in Charlotte-Australia's straten, naast de overblijfselen van vroegeren voorspoed, thans de teekenen van een nog grooter verval.

De handelshuizen en kantoren staan er voor het meerendeel verlaten, en zoo weinig schijnen de eigenaars er aan te hechten, dat men het niet noodig vindt ze ook maar eenigszins te doen onderhouden, troosteloos en desolaat ziet alles er uit.

Behalve in de kantoren der genoemde, groote stoomvaartlijnen, is er ook ietwat leven te bespeuren in de kantoren van de ,,West-India and Panama Telegraph Co.", die zoo zeer heeft medegewerkt tot het plaatselijk verval, doch thans — o ironie van het lot — daar zijn hoofdkwartier heeft gevestigd.

De tijden van tegenspoed hebben hun invloed doen gelden op allen en alles. De rondom de stad gelegen velden, zijn meestal onbebouwd, en de zich vroeger daar bevindende suikerplantages liggen nu braak.

Hetzelfde is het geval met de industrieën die er vroeger bloeiden, t.w. de Panamahoeden- en de Bay-Rum-industrie, ook deze zijn zeer verminderd.

Niettegenstaande een groot deel van het eiland, dat ongeveer 1000 $K.M^2$. groot is en ongeveer 15000 inwoners telt, zeer goed bebouwbaar land oplevert, zoo hangt, als gevolg van de omstandigheden, St. Thomas van de andere eilanden af, voor zijn voorziening van dagelijksche behoeften, als groenten, kippen, eieren en dergelijken.

Waar dit zoo is, daar kan het geen verwondering baren, dat de bevolking reikhalzend uitziet naar de Amerikaansche occupatie, want die alleen kan er weder welvaart brengen.

Wanneer Amerika er een sterke marinebasis en kolenstation van maakt, dan zal er weder leven komen in de brouwerij en dan zullen ook vele der thans leegstaande gebouwen weder worden bezet.

Van Denemarken's kant is het begrijpelijk, wanneer men deze bezittingen wel voor een goeden prijs kwijt wil, want Denemarken's budget is niet zóó groot, dat de elk jaar wederkeerende en steeds grooter wordende West-Indische schadepost, zijn invloed niet heeft doen gelden en de lieden, die aan het laadje zitten, zullen zeker een zucht van verlichting slaken, indien deze transactie tot stand komt.

's-Gravenhage, November 1916.

J. VAN HAAFTEN.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

Waar gaan wij heen? zoo vraagt de hr. Zentgraaff in een artikel in het *Soer Hbl.* van 11 Aug. De schrijver stelt die vraag niet met het oog op den Eur. oorlog, welke hoofd en hart van zoovelen vervult; de vraag geldt een deel van de *Indo-Europeesche* bevolking van Ned. Oost-Indië. Het is een niet te ontkennen feit, dat de ontwikkeling en opheffing van den Inlander zóó zeer aller aandacht in beslag neemt, dat aan den Indo weinig gedacht wordt. En daarom is het noodig, dat nogmaals gewezen wordt — aldus de schrijver van het artikel — ,,op de sombere toekomst van den Indo-Europeaan, in 't bijzonder van den minder ontwikkelden Indo-Europeaan."

Hij roept ons mededoogen voor hem in, omdat de Indo èn minder ontwikkeld, èn veelal indolent is en het daarbij nog durft bestaan Europeaan te wezen. Heeft hij aan het laatste heelemaal geen schuld, zijn mindere ontwikkeling en indolentie zijn eveneens slechts ten deele op zijn debet te stellen. Immers zonder veel kennis en energie had hij het vroeger betrekkelijk goed. En dan vraagt de hr. Z.: ,,Hoe zouden wij zijn, indien wij van vader op zoon geleefd hadden onder omstandigheden, welke het onnoodig maakten, dat wij onze wapens voortdurend moesten scherpen in een steeds krachtiger *struggle for life*? Zouden *wij* de goede eigenschappen, welke ons in dezen bestaansstrijd betere kansen geven, niet geleidelijk hebben verloren, wanneer ook wij — als de Indo vroeger in Indië — een veelal behoorlijk bestaan hadden kunnen vinden *zonder* veel kennis en strijd? Biedt de natuur om ons heen, in dier en plant, niet dezelfde lessen: het verliezen van eigenschappen, welke onnoodig zijn voor het bestaan?"

En het was toch niet te verwachten, dat bij een vrij plotselingen ommekeer in de verhoudingen, zooals we die in de laatste jaren gezien hebben, de ontwikkelde en indolente plots veranderen zou in een bekwamen en energieken strijder, die den *met élan* opkomenden concurrent krachtig het hoofd zou bieden!

De regeering schijnt dat over het hoofd te zien, aldus de schrijver, en in haar billijken ,,wensch om ,,den Inlander omhoog te heffen, toont ze een haast ,,en gejaagdheid, welke haar blijkbaar belette te ,,zien, dat ook de Indo-Europeaan aanspraak heeft ,,op haar hulp en steun", om de overgangsperiode door te komen, de fouten — voor een goed deel het gevolg van omstandigheden — van zich te schudden en een nieuw geslacht van Indo-Europeanen te vormen, dat beter toegerust zal zijn voor den levensstrijd. Van die hulp is geen spoor te zien, doch wel zien we *gelijkstelling* in salaris ,,van zekere groepen Europeesche en Inlandsche landsdienaren". En omdat die *gelijkstelling* door omstandigheden voor den Europeaan ontaardt in financiëele *achterstelling*, vindt schrijver ze verkeerd.

Ter belichting van zijn beweren haalt hij een paar feiten aan, die te Djokja bij de S.S., — waar immers de gelijkstelling begon — zijn voorgevallen.

Een paar Inl. telegrafisten pleegden fraude. Zij ,,ontvingen telegrammen van reizigers, verduister- ,,den het geld, vernietigden de telegrammen en ,,vulden valsche staten in. Aldus stalen zij ruim ,,*f* 80.—. Bij het gehouden onderzoek kwam alles ,,aan het licht, de schuldigen legden een bekentenis ,,af en werden geschorst."

Doch wat geschiedde verder! z

Door den chef der 4e afd. werd aan het afdeelingsbureau te Djokja opgedragen de geschorste ambtenaren te vragen, of ze een onderstand wenschten. En indien dat het geval was, moest er onderzocht worden, of zij geen familieleden hadden, die de zorg voor hun onderhoud op zich wenschten te nemen.

,,Zijn grooter belangstelling en teederder zorg denkbaar?" vraagt de schrijver. Was het omdat die Inlanders niet wisten, wat ze deden, omdat hun moraal nog onvoldoende ontwikkeld was? Maar waarom dan die haast met gelijkstelling gemaakt?

Op hetzelfde station zijn indertijd eenige Europeanen in dienst genomen als assistenten, die vroeger bij de N.I.S. of S.J.S. werkzaam geweest waren en een klein pensioen genieten. Ze ontvangen voor het klerkenwerk dat ze verrichten een maandsalaris van *f* 65.—. Nadat ze reeds eenigen tijd in dienst waren, werd hun de volgende verklaring ter teekening voorgelegd:

> ,,Ondergeteekende verklaart mits deze, dat het hem bekend is, dat hij als assistent op een maandelijksche bezoldiging van *f* 65.— in dienst is genomen en geen rechten kan doen gelden op bevordering of verhooging van maandgeld."

Een paar der ,,richards" weigerden te teekenen en een hunner antwoordde op de aansporing tot teekening der verklaring o.a.: ,,Ieder mensch wenscht ,,in de wereld vooruit te komen en indien hij zijn ,,werk naar behooren en met ijver verricht, heeft ,,hij er, naar mijn bescheiden meening, ook aan- ,,spraak op, dat zijn positie in de toekomst beter ,,wordt. Aangezien ik te zorgen heb voor mijn vrouw ,,en kind en voor mijn moeder, geloof ik, dat in een ,,verlangen naar een hooger salaris dan *f* 65.— ,,'s maands, bij ijver en goed gedrag, niets onrede- ,,lijks schuilt. Zeker is het van mij niet te vergen, ,,dat ik door onderteekening der verklaring mij en ,,mijn gezin den weg afsnijd, in de toekomst iets ,,meer te hebben dan de 65 gulden, waarmee wij ,,thans moeten rondkomen en welk bedrag, naar ik ,,u eerlijk verzeker, slechts voldoende is om in de ,,meest noodzakelijke levensbehoeften van vier per- ,,sonen te voorzien."

Na een zacht oordeel te hebben ingeroepen over den sjofel gekleeden, fut- en energieloozen Indo, die van een armzalig traktementje met zijn familie moet leven, eindigt de schrijver niet, zonder eenige bitterheid: ,,hij (de Indo) is in dienst bij den staat, ,,den idealen werkgever, die het voor- ,,beeld geeft aan particulieren. Maar probeer het ,,tegenwoordig eens het Inl. personeel een verkla- ,,ring te laten teekenen, waarin het erkent geen ,,aanspraak te maken op 'n cent meer dan de hui- ,,dige bezoldiging! Er zou een ethische orkaan op- ,,steken onder de Associatieneezen. Zulke ,,dingen kun je tegenwoordig alleen nog maar met ,,Europeanen doen; je zou anders de heele Tweede ,,Kamer in deining zetten."

* * *

Een paar weken geleden maakten we in deze rubriek melding van de eerste tentoonstelling te *Moeara Enim* gehouden ter gelegenheid van de opening der Landbouwschool aldaar. Van de aanwezigheid van verschillende ambtenaren en particulieren heeft de hoofdinspecteur der S.S., de hr. Damme, gebruik gemaakt om op een bijeenkomst van belanghebbenden uiteen te zetten, om welke redenen de ,,dienst van aanleg" in Zuid-Sumatra na de voltooiing van de spoorlijn van *Palembang* naar *Moeara Enim*, zal overgaan tot den bouw van de lijn *Praboemoelih-Batoeradja* en niet tot den aanleg van de lijn van *Moeara Enim* naar de *Pasemahlanden*.

In een artikel in het *Bat. Nieuwsbl.*, getiteld: ,,Dankbaar maar niet voldaan" breekt de heer H. J. L. Beck van Lahat een lans voor den aanleg der

laatst genoemde lijn, m.a.w. voor de locale belangen tegenover de algemeene:

,,Dankbaar voor de geboden gelegenheid, zeer zeker een novum op dit gebied, om over een voor de locale belangen van zoo groote beteekenis zijnd vraagstuk als de spoorwegaanleg vormt, met den adviseur van de Regeering zelf van gedachten te wisselen", wijst de heer Beck er op, dat op bovengenoemde bijeenkomst door den hoofdinspecteur Damme o.a. werd betoogd, dat de voltooiing van de stamlijn (verbinding Palembang-Telokbetong) noodig wordt geoordeeld uit een oogpunt van algemeen belang en verder ,,om plaatselijke belangen te dienen, voor zooverre dit de ontsluiting van bepaalde landstreken betreft."

De particuliere belanghebbenden echter en veel plaatselijke autoriteiten zouden integendeel de verbinding van *Moeara-Enim* met de *Pasemahlanden* liefst dadelijk tot stand zien komen.

Had de hoofdinspecteur verklaard, dat de aanleg van de stamlijn om andere dan oeconomische, b.v. om strategische belangen, noodig was, zoo zou daarop alle debat zijn afgesneden. Een dergelijke mededeeling werd echter op de conferentie gemist. En hoewel beide lijnen in een volledig spoorwegplan van Z.-Sumatra begrepen zijn, is het toch niet onverschillig welke verbinding het eerst aan de beurt komt om aangelegd te worden, in aanmerking genomen ,,de zeer beperkte hoeveelheid kapitaal, die voor spoorwegaanleg wordt beschikbaar gesteld en het langzaam tempo, waarin de bouw der gevoteerde spoorwegen dan nog plaats heeft." De houding van de spoorwegautoriteiten is echter zeer goed te verklaren, daar de gelden voor de stamlijn door de Tweede Kamer gevoteerd zijn, en slechts wanneer de toestanden in het gebied zich belangrijk hebben gewijzigd, sinds de opmaking van de spoorwegplannen, kan verwacht worden, dat er een voorstel zal gedaan worden om de toegestane fondsen anders te besteden. Dergelijke veranderingen hebben zich — volgens den heer Beck — ten opzichte van de *Pasemah-landen* werkelijk voorgedaan, en hij verwondert er zich over, dat door de ingenieurs met de verkenning der Pasemahlanden belast ,,zoo weinig de beteekenis wordt ingezien van de veranderingen, die sinds de opmaking van het spoorwegplan zijn ingetreden."

Voor alle gebieden, die door den aanleg van de stamlijn genaderd zullen worden, berusten de verwachtingen omtrent de beteekenis van die streken voor den Europeeschen landbouw op vermoedens. ,,In de Pasemahlanden heeft men echter de bewijzen voor handen, in de laatste jaren geleverd door een tweetal aldaar werkende koffie-ondernemingen, dat de koffiecultuur er zeer rendabel is." Zelfs deed Dr. P. J. S. Cramer op de bijeenkomst te *Moeara-Enim* de mededeeling ,,dat op de Pasemahondernemingen de koffie wordt geproduceerd tegen een kostprijs, *lager dan die in Brazilië*". Dat de Pasemah-hoogvlakte de aandacht begint te trekken, blijkt o.a. ,,uit de talrijke uitgegeven erfpachtconcessies en het feit, dat een nieuwe onderneming juist is geopend en tot het openen van een viertal andere is besloten."

Daarenboven hebben de Pasemah-landen het eerste, moeilijkste stadium van ontwikkeling reeds achter den rug, wat met de streken in Palembang en de Lampongs, door de stamlijn doorsneden, niet het geval is.

Nu er in Nederland zulke groote kapitalen verzameld zijn door oorlogswinsten, is het feit, dat bewezen is, dat de Pasemahlanden geschikt zijn voor koffie-cultuur, van bijzondere beteekenis. Thans is het de tijd ,,om te trachten een zoo groot mogelijk deel van het nieuw gevormde kapitaal naar Nederl.-Indië te lokken voor de ontsluiting onzer buitenbezittingen."

,,Voor hen" — zoo gaat de schrijver voort — ,,die de beteekenis van de Pasemahlanden in dit opzicht inzien, is het daarom teleurstellend om te moeten bedenken, dat door de bestaande spoorwegplannen in Palembang juist de voor de plaatsing van kapitaal zoo beteekenisvolle, eerstvolgende tien jaren zullen verstrijken, zonder dat de ontwikkeling van de Pasemahlanden door den spoorwegaanleg wordt gebaat."

De verbinding *Palembang—Moeara Enim* toch is niet van zóó groote beteekenis als die *Moeara-Enim Pasemahlanden*, omdat *Moeara Enim* door hekwielers te water altijd reeds verbinding met *Palembang* gehad heeft. Maar de Pasemahlanden zullen er door gebaat worden, als het karren- en autovervoer over de honderd en meer kilometers, die het centrum dezer landen van Moeara-Enim verwijderd ligt, wordt vervangen door een spoorlijn. Daarenboven moet in aanmerking genomen worden, dat de hoogvlakte niet alleen voor de Europeesche cultures van belang is. De groote uitgestrektheid irrigeerbare grond, die aldaar wordt aangetroffen en het uitstekend klimaat maken het land bijzonder geschikt voor het koloniseeren met Javanen. De Pasemahlanden waren vroeger en kunnen wederom worden: *de rijstschuur van Palembang en Benkoelen*."

In vragenden vorm spreekt schrijver de hoop uit, dat de hoofdinspecteur in hetgeen hij op de vergadering gehoord heeft, aanleiding moge vinden om de belangen van de locale lijn naar de Pasemahlanden niet geheel op te offeren aan die van de stamlijn.

De siphons in de Bandjar-Tjahjanawerken. *)

De irrigatiewerken, welke momenteel in het Serajoedal worden aangelegd, verdienen in menig opzicht de aandacht, zoowel uit een economisch als uit een technisch oogpunt.

Bij den aanleg moesten, vooral in het eerste gedeelte der leiding, verscheidene technische moeilijkheden worden overwonnen; onmiddellijk nadat het water der



De voor de Siphon gemaakte ingraving.

Serajoe de inlaatsluis is gepasseerd, moest een tunnel worden aangelegd en dadelijk daarop een siphon over de Merawoe-rivier.

Men herinnert zich, dat ook gouverneur-generaal Idenburg tijdens zijn reis door Banjoemas een bezoek aan de Bandjar-Tjahjana-werken bracht. Onlangs is den ontwerper dezer werken — den ingenieur Snell, chef der irrigatieafdeeling Serajoe, — opgedragen eene beschrijving dezer werken samen te stellen, welke dan met een stel op die werken betrekking hebbende foto's, als studiemateriaal zal dienen bij de Technische Hoogeschool in Holland, de K. W. S. en andere technische inrichtingen.

Ook de heer Harrison, gouverneur der Filippijnen, krijgt er een exemplaar van. Java schijnt langzamerhand een leerschool voor deze Amerikaansche kolonie te worden.

*) Ontleend aan het Weekblad voor ndië van 17 Sept. j.l. Red. Comm.

Suriname.

,,*De West*" van 13 October geeft, onder het hoofd ,,*Een akte van beschuldiging*", een bespreking van het Rapport- van Hasselt omtrent de gouvernementsrubberonderneming Slootwijk in Suriname. ,,De heer van Hasselt is — schrijft het blad — feitelijk buiten zijn opdracht gegaan, maar wij mogen hem daarvoor dankbaar zijn. Want zijn advies beperkt zich niet tot Slootwijk, maar behandelt tevens de toekomst van den grooten landbouw in het algemeen, en geeft de richting aan, die z. i. moet worden ingeslagen om tot groote ontwikkeling te leiden.

Zonder nu alles wat deze schrijver verkondigt, na zes weken verblijf in de kolonie, als evangelie te aanvaarden, beschouwen wij zijn rapport als een waardevol advies aan den landbouw, waarvan goede nota zal worden genomen. Een bespreking in de landbouwvereenigingen, ook om te doen uitkomen waarin men van meening verschilt, is zeker aangewezen."

In het nummer van 26 September, had het blad reeds medegedeeld, dat volgens telegraphisch bericht aan den Gouverneur, de Minister van Koloniën zich heeft vereenigd met het advies van den heer van Hasselt om Slootwijk voort te zetten als koffieplantage.

Wij spreken de hoop uit, dat men zich niet al te zeer zal haasten met het opgeven van de rubbercultuur. Het is misschien niet overbodig er hier de aandacht op te vestigen, dat de Compagnie des mines d'or aan de Lawa — volgens haar laatste jaarverslag — op haar concessie een rubber-aanplanting heeft van ruim 40,000 boompjes van 1 tot 5 jaar oud.

* * *

,,*De West*" van 29 September schrijft:

,,Volgens geruchten zijn heden de rechten der N. V. Surinaamsche Hout- en Pulp Maatschappij, overgedragen aan den heer H. B. Handley Jr. als gevolmachtigde der Tropical Lumber and Pulp Company te Baltimore.

De kennismaking met het poisontree-hout moet tot de slotsom hebben geleid in Amerika, dat dit

hout als timmerhout groote waarde heeft.

De oorspronkelijke opzet der zaak is in zooverre gewijzigd, dat waar de Surin. Hout en Pulp Mij. in 't bijzonder het oog had gevestigd op de fabricatie van pulp, de opgerichte Tropical Lumber & Pulp Co. hoofdzaak zal maken van de hout-exploitatie, en het niet verscheepbaar hout aanvaarden voor pulp."

Wij voegen hieraan de opmerking toe, dat het poison tree-hout (H u r a c r e p i t a n s) vroeger veel gebruikt werd voor vloerplanken in koffieloodsen. Bedriegen wij ons niet, dan zijn ook de vloerplanken van den benedenvloer van het logegebouw te Paramaribo van dit hout, hetgeen, den ouderdom van het gebouw in aanmerking genomen, pleit voor de deugdelijkheid van het hout.

* * *

Onder het hoofd ,,*Bauxiet vooruitzichten*" deelt *De West* van 13 October, na een onderhoud met den vertegenwoordiger der Amerikaansche Aluminium Company, mede, dat het nog eenigen tijd zal duren eer het bedrijf kan worden aangevat. Een der eerste eischen van dit bedrijf is goedkoope scheepsgelegenheid voor het vervoer der grondstoffen en thans is de vracht hooger dan de waarde der stof. Men zal dus moeten wachten tot na den oorlog de vrachten weder normaal geworden zijn, tenzij het vóór dien tijd mocht gelukken de hand te leggen op goedkoope zeilgelegenheden.

Inmiddels wordt in Suriname niet stil gezeten. De ingenieurs van de Company hebben reeds een oppervlakte van 250.000 H.A. op bauxiet onderzocht. Uit deze 250.000 H.A. heeft de maatschappij reeds 40.000 H.A. in eigendom en concessie. Behalve deze 40.000 H.A. heeft de Compagnie nog een gelijke oppervlakte land in concessie aangevraagd, welke aanvraag aanhangig is. Voorts heeft zij nog 300.000 H.A. land in optie, wat nog onderzocht moet worden. De vertegenwoordiger twijfelt niet of de noodige grondstof is aanwezig voor een bedrijf op groote schaal, zoodat zijn Company zonder aarzelen voortgaat het noodige kapitaal in de onderneming te steken.

* * *

In hetzelfde nummer van *De West* de mededeeling, dat een tiental militairen onder leiding van luitenant *Dilleman* een tracé zullen kappen van uit Kwatta in de richting van de Saramacca, uitkomende bij de Oranjekreek. ,,Is er — zegt het blad — eenmaal een paadje gekapt, waarvan voetgangers kunnen gebruik maken, dan zal er misschien ten slotte van komen, dat de zoo vurig begeerde landverbinding tusschen Paramaribo en het belangrijke district Saramacca eindelijk tot stand komt. Men zou dan per auto in anderhalf uur Paramaribo kunnen bereiken."

Men zal in Suriname niet vergeten zijn dat het hier bedoelde tracé meermalen gekapt is, o.a. — in verband met de tramconcessie-*Benjamins-Loth* — in 1888 door wijlen den heer Loth en niet lang daarna, voor dezelfde combinatie, door den ingenieur *van Vloten*. Worden zulke boschpaadjes niet beloopen, dan groeien ze onmiddellijk weer dicht.

* * *

De heer A. baron van Aerssen Beyeren van Voshol heeft aan het Algemeen Rijksarchief in bruikleen afgestaan het archief der familie van Aerssen, beginnende met Cornelis Aerssen, eerst pensionnaris van Brussel, later griffier der Staten-Generaal.

Andere vermaarde leden van dit geslacht waren o.a. François van Aerssen, gezant in Frankrijk en tegenstander van Oldenbarnevelt, en diens kleinzoon Cornelis, gouverneur en voor een derde eigenaar van Suriname. Hieruit laat zich reeds eenigszins het belang van dat familiearchief afmeten.

Bevinden zich in het familie-archief ook brieven van den Surinaamschen Van Aerssen, dan is het te hopen dat deze spoedig gepubliceerd worden.

* * *

In het ,,*Nederl. Archief voor Kerkgeschiedenis*" dl. XIII, afl. 2, 1916 belangrijke mededeelingen over de Anglikaansche kerk in Suriname, van de oudste tijden tot heden, door *Fred. Oudschans Dentz*. Interessant zijn vooral de berichten uit den eersten tijd der volksplanting. Schrijver heeft voor zijne studie ook de Sloane M. S. 3662, folio 31b in het Britsch Museum geraadpleegd.

* * *

Voor onze Surinaamsche lezers knippen wij uit de *N. R. Ct.* van 18 October het volgende bericht:

,,In Amerika vindt een nieuwe en origineele wijze van bestrijding van den p a a l w o r m ingang. Men weet, dat de paalworm (teredo), die ter hoogte tusschen laag en hoog water zich in het paalwerk inboort, tot dusver door beslaan van den paal met spijkers, of door impregneeren daarvan met giftige stoffen geweerd moest worden, maar toch nog dikwijls zich wist in te boren. Daar het dier, voor hij zijn eerste houvast in 't hout krijgt, evenwel verscheidene uren aan de oppervlakte bezig is, maakt men daarvan gebruik, om het in dien tijd door een ring, die om den paal door het getij op en neer bewogen wordt, er af te stooten. Zoo'n ring moet drijven en is b.v. van met metaal beslagen hout. De slijtage van den paal door het schuren van den ring schijnt in geen vergelijking te komen met de verwoesting, door den paalworm aangericht."

Men heeft in Suriname eene houtsoort, die tegen den paalworm bestand is, n.l. het *manbarklakhout*, maar er worden wel eens andere soorten voor paalwerk gebruikt.

* * *

Onder zeer veel moois zagen wij in ,,Boeatan", Heulstraat 17, den Haag, uitgestald een kistje met 24 Surinaamsche houtsoorten, ieder in den vorm en de grootte van een kilogramsgewicht. Het kistje zelf is van het fraaie purperharthout gemaakt. Wat een rijkdom aan prachtig meubelhout; en dan te denken dat onze meubelmakers te conservatief zijn om te beproeven wat daarvan te maken is. Zullen ze wachten tot het buitenland voorgaat om dan schoorvoetend te volgen? Een meubelmaker, dien wij daarover spraken, had de naïveteit ons te vertellen, dat *het* Surinaamsche hout te hard is om bewerkt te worden, terwijl elk schrijnwerkertje in Suriname alle soorten zonder de minste moeite bewerkt. Bovendien zijn er natuurlijk ook onder de zachtere soorten prachtige voor allerlei meubelen. Men zie slechts in de doos. Een kijkje in Boeatan zij ieder aanbevolen, niet het minst onzen meubelmakers.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Afdoende Maatregelen van een nieuw Blad. In de *Medan Rajat* doen in een voorwoord de redacteur en de administrateur den volke kond, dat te beginnen met 10 Augustus 1916, een ieder, wien door de administratie de nummers 1, 2 en 3 van dit blad waren toegezonden, al dadelijk stilzwijgend als abonné was ingeschreven, althans voor dat kwartaal, voor den civielen abonnementsprijs van *f* 2.— per drie maanden. ,,Op deze wijze" — wordt er lakoniek bijgevoegd — zal het de *Medan Rajat* mogelijk zijn, om snel de wieken breeder uit te slaan dan tot nu toe mogelijk was."

In hetzelfde blad komt (zeker nog altijd ter gelegenheid van de *lebaran*) eene zelfbewierooking voor onder het hoofd: ,,*Leve onze Medan Rajat*", van de hand van M. M. A. Deze schrijft: Met een hart, dat tot berstens toe gezwollen is, mocht ik een proefnummer ontvangen van de *Medan Rajat*, geredigeerd en geadministreerd door mijne rasgenooten in de Lampongs! Bij den heilwensch ter gelegenheid van den geboortedatum, — het blad viert zijn dertienden verjaardag — moet ik erkennen, dat de lezing daarvan niet slechts stemt tot vreugde en trots, maar tevens mijne wenschen doet stijgen, dat het moge blijven een richtsnoer voor de wijze, waarop wij, Inl., intellectueel vlug kunnen vooruitkomen, dat het hare kolommen moge open stellen tot uiting van al onze wenschen, zonder echter met de ons besturende wetten in conflict te komen.

In hetzelfde blad wordt een waardeerend woord gewijd aan het streven van de *Pandoman Pryajie*, een Inl. ambtenaarlijk blad, geredigeerd door *Toean Soetan Toemenggoeng*, assistent wedono van Seneu (Weltevreden). De *Medan Rajat* schrijft: al wat de Inl. ambtenaren moeten weten, komt in dat blad voor, t.w. *a.* de vertaling van Staatsbladen en bijbladen daarop; *b.* Gouvernementsbesluiten; *c.* Circulaires van de Dep. *d.* vonnissen, uitgesproken door de respectieve rechtbanken, enz.

In een volgend nummer lezen wij een klacht omtrent het afwijzen van leerlingen, die zich opgaven voor de H. I. school te Telok Betong — de eenige school van dien aard in de Lampongs, — wegens plaatsgebrek. Het blad voegt er aan toe, dat vroeger reeds in de *Kaoem Moeda* de wensch werd geuit, dat ook te Menggala een H. I. school zou worden geopend, want de drang naar onderwijs is daar zóó groot, dat ondanks den grooten afstand van Menggala tot Telok Betong, er toch tientallen kinderen van uit Menggala de school te Telok Betong zouden komen bezoeken.

Een Oproep. *Raden Patah* roept in *De Voorpost:* Landskinderen van gemengd bloed, broeders en zusters! Ziet gij niet, dat de onderlagen van uw volk zich georganiseerd hebben en steeds trachten voorwaarts te rukken? Begrijpt gij dan niet, dat die nog onontwikkelde massa een zwaren strijd te voeren heeft, om zich uit den knellenden band, die haar in slavernij houdt, los te rukken? Ziet gij voorts niet, Broeders en Zusters van gemengd bloed, dat de ,,Adat"-handhavers zich ook hebben georganiseerd in verschillende vereenigingen, om de oprukkende massa een ,,*halt*" toe te roepen? En blijft gij, kalm in uw schulp gekropen, terwijl 't toch voor u van het grootste belang is, dat er met de ,,*Adat*" voor goed wordt gebroken? Hoort! De Nederlander van Haastert zegt, zijn oordeel uitsprekend over den renegaat Landouw, op de gehouden openbare vergadering tot vorming van een ,,*afzonderlijke*" groep van gemengdbloedigen: ,,Het uitschot van de Indische Maatschappij is dezer dagen weer eens samen geschuimd te Solo, enz." Hoort gij 't Indiërs of Inlanders van Indië! En dit is zéér juist, omdat een ,,afzonderlijke" groep of klasse van gemengdbloedigen in welke maatschappij ook, steeds zal worden beschouwd als het uitschot der maatschappij. Gij, gemengdbloedigen, zult u in een volk moeten op-

lossen om geen ,,uitschot der maatschappij'' meer te heeten. Ziet gij niet in, gij, gemengdbloedigen, dat wanneer in de Javanen-maatschappij de ,,Adat'' gehandhaafd blijft en de Javanen in hun eigen land *Eigen Meester* zullen zijn, in de toekomst uwe nakomelingen ,,hoogstens'' zullen komen te staan naast de koelies, en zulks omdat ook *gij* de waardigheid van een *Mas*, *Raden Mas* enz. niet bezit? En gedoogt gij dan, dat men uwe nakomelingen zal beschouwen als het ,,uitschot der maatschappij''?

Niet!? Welnu, vereenigt U dan, om door gezamenlijk ageeren te reorganiseeren'' de maatschappij der Javanen, opdat gij er u in kunt oplossen; want ten slotte is het volk der Javanen toch ook *uw* volk! Nu nog bezit gij, Indo-Europeanen, de kracht om die ,,*Adat*'' zoo spoedig mogelijk tot het verleden te doen behooren; wacht echter niet zoo lang, totdat de georganiseerde ,,Adat''-handhavers, die thans de intellectueele groep vormen der Javanen-maatschappij, zich zóó sterk hebben gemaakt, dat zij uwe pogingen kunnen verijdelen. In dat geval zijt gij, gemengd-bloedigen, onherroepelijk verloren, en uwe nakomelingen zullen, als een ,,afzonderlijke'' groep, de verschoppelingen zijn van hen, op wie gij nu minachtend neerkijkt! Organiseert u, Broeders en Zusters en steunt op uwe ,,solidariteit'' en ,,moed''; rekent niet op den steun van buitenlanders, zij het ook Nederlanders, die u later aan uw lot zullen overlaten, niettegenstaande uw bloed en uwe namen aan hen doen denken! Organiseert u en tracht steeds uwe krachten te vermeerderen door aan hen steun te verleenen, die evenals gij voor ,,Recht'' en ,,Vrijheid'' willen strijden! Helpt elkander, gij, Insulinders en Sarikat Islammers, want uw beider belang noodzaakt u samen te werken, om in de eerste en voornaamste plaats den strijd aan te binden tegen de ,,Adat''. Laat u niet misleiden door de jammerkreten uwer overheerschers, die uw aandacht trachten af te leiden op een gevaar van buiten! Eerst streven naar uitvoering van de ,,*Adat*'' in de Javanen-maatschappij, het struikelblok voor de opheffing van het Javaansche volk en de kloof, die een oplossing der gemengdbloedigen in dat volk onmogelijk zou maken. Geen eenheid van volk, ook geen volksweerbaarheid en is dit land steeds aangewezen overheerscht te blijven, terwijl een verandering van meester over dit land nooit is uitgesloten. Maar wordt gij dan, dank zij de propaganda van het comité ,,*Indië Weerbaar*'', toch bewapend met ,,ruiterpistool'', dan...... op uw post, Indiërs van gemengd bloed! Nogmaals: Organiseert u!

Inl. Ambachts-onderwijs. De *Bintang Soerabaja* neemt met ingenomenheid het volgende uit het *Soer. H.blad* over: Laat men op Java den Inl. verschillende ambachten leeren op speciale ambachtsscholen, op Timor is men al blij, als de inboorlingen opgeleid kunnen worden tot timmerlieden, waaraan op dat eiland groote behoefte bestaat. Te Timor Koepang is onlangs een timmercursus opgericht, waarbij de sergeant-werkman der genie, D. Netten, door den resident als onderwijzer is aangewezen. De z.g. wilde volksstammen op de naburige eilanden zouden ook van dezen timmercursus profiit kunnen hebben, indien van daar leerlingen, met subsidie voor levensonderhoud er heen werden gezonden. De leerlingen van de kweekschool der Gereformeerde zending te Pajeti (Soemba) die opgeleid worden tot Inl. onderwijzer, krijgen toch ook subsidie uit 's lands kas ten bedrage van *f* 6 's maands. Zoo besluit het blad.

Al weer een nieuw Inl. Blad. Te Padang is een nieuw blad verschenen, de *Mato Mato*, dat twee keeren per week verschijnt, onder leiding van de heeren *G. J. C. ten Boom* en *Dt. B. St. R. Nan Gědang* als hoofdredacteurs. Er is een programma aan verbonden van den volgenden inhoud: ,,Trouw aan de Overheid. Samenwerking met de Regeering. Een brug tusschen ingezetenen, Regeering en ambtenaren. Streven naar onderlingen vrede en zoeken naar de wetenschap, waar ,,dat recht'' te vinden is.''

In een der eerste nummers wordt al dadelijk aangetoond, dat de Inlander een ongelukkig wezen is. In weerwil van de gunstige bepaling van art. 55 van het regeeringsreglement is hij toch niet in de gelegenheid om van het in dat artikel bedoelde recht gebruik te maken. Gelukkig, dat *Dr. Rinkes* er de aandacht op gevestigd en de belemmeringen uit den weg geruimd heeft, niettegenstaande hij toch iemand is van een ander ras en van een ander geloof. Ongetwijfeld was hij een Godsgezant, toen hij op de bekende bijeenkomst te Soerabaja, uit naam van de Regeering sprak. Hij heeft de oogen der Inlanders geopend, toen hij een verklaring gaf van de *Hormat-circulaire*. Zij weten nu, dat de ambtenaren er zijn voor hen en niet omgekeerd, en dat zij, hoewel zuchtende en klagende, toch om recht mogen vragen. De Eur. bladen waren met deze beschouwing natuurlijk niet ingenomen en verklaarden, dat de Inlander, als zijnde 1/10 mensch, niet het recht heeft om te zuchten of te klagen, en geen aanspraak mag maken op levensvreugde of recht, hij moet met gesloten oogen zwijgen en berusten. Sumatra's Westkust zal wel ten achter blijven, omdat daar de zelfzuchtige en hormatlievende Hoofden de bevolking onderdrukken. Als er één is, die den moed heeft om voor zijn recht op te komen, dan wordt het een of ander motief gezocht om hem in de gevangenis te krijgen. Zoo wordt er de schrik in gebracht!''

WAT DE CHINEES VERTELT.

Onthullingen. De *Sri Sumatra* brengt hulde in een heilwensch aan M. Marco, dien onverschrokken voorvechter der Inlanders, den Javaanschen Multatuli, die, omdat hij tegen onrecht opkwam met zijn ,,onbedwingbare pen'', gevangenisstraf heeft opgeloopen en nu zijn ontslag genomen heeft als redacteur van de *Pantjaran Warta*, om naar Nederland te kunnen gaan, waar hij voornemens is voor de Tweede Kamer te verschijnen. Wat hij dan zeggen zal, heeft hij tot nu toe geheim gehouden.

Hetzelfde blad maakt feiten bekend omtrent onregelmatigheden, die zich hebben voorgedaan in de S. I. te Moeara Bliti (Palembang). De voorzitter moet daar een som van *f* 5500 aan vereenigingsgelden verduisterd en zijn ongehuwde schoonzuster verleid hebben. De redactie waarschuwt tevens tegen het bestuur van de S. I. te Padang, dat daar de ingezetenen tegen elkaar opzet. Gelukkig, dat de politie streng tegen deze vereeniging optreedt. Onlangs werden de boeken in beslag genomen. De *S. I.*-leiders doen als vroeger de Padris deden: Zij maken van list en bedrog gebruik om de bevolking in de Bovenlanden tot de S. I. over te halen. Sommigen zweren dan trouw aan het Bestuur van de *S. I.* alsof dit hun *mamaq* is.

De *Tjahaja Timor* neemt uit de *Pertimbangan* een reeks van tekortkomingen over, waaraan de ,,Leiders'' zich op het *Nationaal Congres* zouden schuldig gemaakt hebben. Die leiders staan er op, dat hun de verschuldigde eer wordt bewezen, maar dan moeten zij ook de noodige *hormat* geven aan hen, die daarop aanspraak hebben! De Resident lieten zij o.a. met zijn gevolg geruimen tijd in de brandende zon wachten. Deze onbeleefdheid wordt nog wel in de Maleische pers goed gepraat. Verschillende personen, die geldelijk deze bijeenkomst gesteund hadden, kregen geen uitnoodiging, en zij, die wel een uitnoodiging hadden gekregen, w.o. ook de vertegenwoordigers van de pers, werden niet ontvangen, zooals het behoorde. Zij troffen niemand aan om hen te ontvangen, vonden niets voor hun ontvangst gereed. De reeds bejaarde Resident mocht drie kwartier staan zonder dat hem een stoel werd aangeboden!

Een opmerking. Naar aanleiding van de voorgenomen tweede interneering van *Tjipto Mangoen Koesoemo* maakte de redactie van de *Pembrita Betawi* de opmerking, dat toevallig er mede samenvielen zijn ingetreden slechte gezondheidstoestand en het staken van zijn arbeid voor de Inlandsche pers. — Tjipto geeft als reden voor zijn herhaald revolutionnair optreden, de weigering van den Gouv.-Gen., toen hij zich beschikbaar stelde voor de pestbestrijding. Ook komt hij er tegen op, dat de bevoegdheid tot interneering slechts aan één persoon, n.l. den Gouv.-Gen. is verleend. Ook beweert hij, dat het voornemen tot interneering reeds lang bestond, maar dat er slechts op een gelegenheid gewacht werd. Het gebeurde te Pati moest als zoodanig dienen. Als deze interneering werkelijk plaats zal hebben, komt duidelijk het verschil aan het licht tusschen de zwakheid van den vorigen Gouv.-Gen. en de ijzeren vuist van Graaf van Limburg Stirum, zoo meent het blad en vervolgt: Een ijzeren vuist is dringend noodig, waar onlangs de opgezetenen van een particulier land zelfs weigerden zich te onderwerpen aan de beslissing van den Procureur-Gen.

De redactie van de *Djawa Tengah* verklaart zelf te behooren tot de oppositie, maar zij zal daarom toch niet de grenzen uit het oog verliezen en wil evenmin revolutionair wezen. Zij betreurt het geval van Tjipto, al is 't zijn eigen schuld, daar hij allen goeden raad in den wind heeft geslagen en tot het nemen van dezen uitersten maatregel heeft gedwongen. Met een meer gematigd optreden had hij meer voor zijn volk kunnen doen. Zoo besluit het blad en geeft der Regeering verder in overweging om tegenover Tjipto de uiterste lankmoedigheid te betrachten, en nog eerst goed te overwegen alvorens hem opnieuw te interneeren. Iedereen in Indië is er van overtuigd dat hij 't goed meent met zijn land en volk. Mocht hij weer gestraft worden, dan zou de gevolgtrekking gemaakt kunnen worden, dat de Regeering niet gaarne den vooruitgang van Indië zag. Er bestaat overeenstemming tusschen alle ontwikkelde Indiërs en Tjipto, maar niet allen durven zoo ronduit hunne meeningen te zeggen, zooals hij. Het zaad, door de Indische Partij uitgestrooid, kan niet meer uitgeroeid worden, en al zou men hem desnoods ophangen, zijne geestverwanten zullen niet rusten, vóór zij hun zin, d.w.z. hun erkenning als mensch, verkregen hebben.

Een vraag. Een vaste medewerker van bovengenoemd blad verhaalt, dat hij in den trein in gezel-

schap van drie andere heeren een aller sjoviaalst gesprek had met een ,,hoofdambtenaar B.B.'' (uit de verdere beschrijving kan opgemerkt worden, dat hij vermoedelijk hiermede den Directeur van B. B. bedoelt), wonende te Batavia, Koningsplein Zuid, over den ontslagen Regent van Wonogiri (Solo). Deze hoofdambtenaar zou zich toen geringschattend hebben uitgelaten over de waarde der rapporten van den Resident, daar deze slechts door zijne ondergeschikten was ingelicht en niet kon weten, wat er achter zijn rug gebeurde. Daarom kreeg deze hoofdambtenaar nadere inlichtingen van zijn eigen, meer betrouwbare menschen. Tot tijdelijken vervanger van dien onder-regent is benoemd een patih uit Kediri. De redactie maakt de gevolgtrekking, dat men in de Mangkoenegaran de Gouvernementsregelingen wil invoeren. Voorts wordt gevraagd of het zelfbestuur daar het grootste gedeelte van zijn macht reeds verloren heeft?

Een Onderzoek. Wij maakten onlangs melding — aldus de *Bintang Soerabaja* — van de aanhouding te Soerabaja van den president der afdeeling S. I. te Lasem, verdacht van verduistering van kasgelden. Deze, een Arabier, was vergezeld van zijn secretaris en werd toen naar Rembang opgezonden. Hij verklaarde toen, dat het zijn doel niet was te vluchten, maar alleen naar Soerabaja te zijn gegaan om via deze plaats naar Buitenzorg te reizen en bij den G. G. in particuliere audiëntie de klachten toe te lichten, welke men in een request had opgesteld. Het bestuur van bedoelde *S. I.*-afdeeling moet zich inderdaad bij request tot den G.G. gewend hebben, om te klagen over de inmenging van bestuurs- en politieambtenaren in de huishoudelijke zaken der S. I. Naar het blad verder vernam, heeft het *Centraal Comité* van deze vereeniging een advocaat naar Lasem gezonden, om de zaak te onderzoeken. Naar aanleiding van de *S. I.*-ongeregeldheden in Blora, doet de politie een onderzoek naar de oorzaak, waarom toen op alle telephoonverbindingen storing was.

Van Vreemde Koloniën.

Jurgens in Nigerië.

De zaak, waardoor de groote Hollandsche margarinefabriek in 't Engelsche parlement is gebracht en aangevallen, heeft den correspondent van de ,,N. R. Ct.'' aanleiding gegeven tot een uiteenzetting (Avbl. C. van 23 dezer), waaraan 't ons veroorloofd zij 't een en ander te ontleenen.

In de Britsche kolonie Nigerië, op de W. kust van Afrika, hadden Duitsche firma's bezittingen, die bij 't uitbreken van den oorlog in beslag werden genomen. Ze zouden bij openbare veiling verkocht worden, waartoe de Eng. ambtenaren ook in onzijdige landen adverteerden. Vooral Amerikanen en Nederlanders kwamen af op den palmpitten-voorraad, in 't bijzonder Anton Jurgens, voor zijn margarine-bereiding.

Dit was den ambtenaren wel, maar de Br. protectionisten niet naar den zin. De groote uitvoermaatschappijen in Engeland hebben een trust gevormd om den koop in Nigerië en de in den oorlog gevormden afzetmarkt te Liverpool in hun macht te hebben. De afnemers in Engeland en de inlandsche verkoopers in Nigerië waren 't kind van de rekening, om hier tegen in te gaan trachtten de ambtenaren bij den verkoop van de in beslag genomen Duitsche voorraden de mededinging van neutralen uit te lokken.

Het unionistisch waakzaamheids-comité liet zich vinden om er een patriotische kwestie van te maken. De groep van Carson drukte in een voorgestelde motie uit, dat bezittingen van vijanden in de koloniën enkel aan geboren Br. onderdanen zouden mogen worden verkocht. ,,Vechten wij daarvoor, dat de voordeelen van den oorlog aan onzijdigen in den schoot zullen worden geworpen?'' Op dit thema werd in verschillenden toonaard geschetterd. Nu sloot de motie echter niet alleen de onzijdigen, maar ook de bondgenooten uit. De minister van koloniën Bonar Law liet niet na, hiervan partij te trekken om zijn tegenstanders met hun eigen argumenten te verslaan. ,,Welk een boodschap aan onze Fransche bondgenooten...... enz'', bootste hij een dergelijken uitroep van de overzijde na.

In beginsel liep de vraag over de belangrijke beslissing of 't Britsche rijk vrij toegankelijk zal blijven voor den handel en voor 't kapitaal van de wereld buiten Engeland, dan wel weer een gesloten terrein worden, bestemd alleen voor de winzucht van 't moederland?

De motie werd verworpen met 231 tegen 117 stemmen.

De correspondent van de ,,N. R. Ct.'' zet daarbij uiteen, dat die 117 stemmen geenszins als voorstanders van 't beginsel of van de zaak, waarvoor de motie zich uitsprak, mogen worden beschouwd. Er zijn ongeveer voor de helft stemmen onder, die zich uit oppositiegeest tegen de regeering of om andere politieke redenen, buiten de kwestie om, aan Carson's zijde stellen. Op stuk van zaken is dus en 't beginsel en de toelating in Nigerië ten voordeele van de buitenlandsche mededinging beslist.

Als 't anders geloopen ware zou de oorlog Engeland ook al heel spoedig naar de protectionistische zijde hebben overgehaald.

De Deensche Antillen.

Weer een stapje opgeschoten. De Rijksdagcommissie, ingesteld tot onderzoek van de verkoopkwestie der Deensche West-Indische eilanden aan N. Amerika, heeft haar verslag uitgebracht.

De meerderheid bepleit de aanneming van 't wetsontwerp. Zij bestaat uit leden van de linkerzijde, radicalen en sociaal-democraten, terwijl de conservatieve leden tegen het voorstel tot verkoop adviseeren.

Een referendum van alle mannelijke en vrouwelijke kiezers in Denemarken zal op 14 December over het voorstel beslissen. Zou 't hier ook ongeveer gelijk vóór en tegen worden?

't Zou, naar 't ons voorkomt, rationeeler zijn een referendum uit te schrijven in de kolonie, over wier lot beslist wordt. Naar hetgeen van daar bekend is geworden, zou de uitspraak echter niet twijfelachtig zijn, daar de eilanden meer heil van Amerika dan van Denemarken verwacht. (Zie het art. van den heer van Haaften in ditzelfde nummer).

Soldij der Z.-A. strijders.

Aan 't korte bericht over de in Z.-Afrika geuite ontevredenheid over de soldijen der in Europa te velde zijnde strijders, zooals wij dit reeds gaven, voegen wij nu eenige nadere bijzonderheden toe, ontleend aan de ,,Cape Times'' van 13 October.

De werfcommissie aan de Rand heeft een onderhoud gehad met generaal Botha. De soldij, door de Engelsche regeering betaald aan de Z. Afrikaanders, die in Frankrijk vechten, bedraagt 1 shilling per dag, evenals die der Engelsche soldaten. De Z.-Afrik. troepen, die in Oost-Afrika vechten, krijgen 3 sh., namelijk 1 sh. van de Eng. regeering en 2 sh. van de Z.-Afr. Unie. Sterke aandrang is in en van buiten 't parlement uitgeoefend om die 2 sh. ook uit te keeren aan de strijders in Europa, maar de regeering wil er niet aan. Dit is begrijpelijk omdat de gelijkheid voor de Afrikaansche strijders op alle verre slagvelden, dan echter weer een ongelijkheid zou brengen tusschen Britsche strijders (uit Z.-Afr. en uit Engeland) op eenzelfde slagveld.

Botha deed dan ook geen enkele toezegging, maar gaf te verstaan, dat een algemeene beweging in 't land niet zonder gevaar was voor de rust, en tot algemeene verkiezingen zou kunnen leiden.

Dit bracht de commissie niet tot ander inzicht. Op een werfvergadering deelde Filmer de uitkomst van 't onderhoud mee en drong daarbij aan op 't vragen van de verhooging, al moest de regeering er om aftreden en er onrust door ontstaan.

Ook in Natal is 't roerig om deze kwestie.

Zooals wij reeds vroeger aanteekenden, valt dit samen met berichten over kolossale offers, door eenige krijgsbedrijven juist van Z. Afrikanen geëischt, en schijnt de invloed zich sterk te doen voelen op de dienstneming voor Europa. Daar 't Britsche legerbestuur nog groote behoefte heeft aan strijders, maar 't zeker niet bereid is de soldij van alle soldaten te verdrievoudigen, staat de regeering hier wel voor een moeilijke puzzle.

Japan en de Zuidzee-eilanden.

De Associated Presse weet te melden, dat Japan nu reeds zou hebben verklaard ter vredesconferentie geen aanspraak te doen gelden op de Zuidzee-eilanden, die, als voormalige Duitsche koloniën, door J. zijn bezet. De Ver. Staten van N. Amerika zouden tegenover Gr. Brittanië hun ongerustheid hebben geuit over het bestendigen van 't Jap. bezit, waarna beide staten de aangelegenheid met Japan bespraken. De regeering te Tokio is blijkbaar op den wenk ingegaan en denkt zich op andere wijze schadeloos te stellen, b.v. door de bevestiging van de in Sjantoeng verworven aanspraken.

Zeer inschikkelijk, maar toch een verkoopen van de huid vóórdat de beer geschoten is, want alleen de eindoverwinnaar zal over de verdeeling van de jachtbuit te beslissen krijgen.

De ex-sultan van Darfoer gesneuveld.

Darfoer, gelegen in de Britsche sfeer, werd sedert 1899 geregeerd door Ali Dinar, die de Britsch-Egyptische suzereiniteit erkende en een jaarlijksche bijdrage van 500 p. St. opbracht. Sedert Turkije deelneemt aan den grooten oorlog, nam Ali Dinar tegenover Egypte een dreigende houding aan en maakte hij, naar beweerd wordt, aanstalten om tegen Kordofan op te rukken. In Mei van dit jaar versloeg een afdeeling van het Egyptische bezettingsleger, onder kolonel Kelly, de Darfoersche troepen en bezette El Fasher.

In October is een Br. afdeeling van ongeveer 300 man uit El Fasher over Dibis opgerukt om de volgelingen van den sultan, die zijn macht nog handhaafde in 't westelijk deel van 't land, uiteen te drijven. Die poging is ten volle geslaagd. De vijand hield aanvankelijk nergens stand. De bereden troepen kwamen eindelijk op 6 November tot een treffen, ten Z. W. van Koelme; daarbij sneuvelde Ali Dinar, 200 krijgsgevangenen, 340 geweren met munitievoorraad, ivoor, graan, eenige paarden en 6000 stuks vee vielen den Britten in handen.

Het gevechtsveld ligt dicht bij de grens van Wadai, een deel van Fransch Centraal Afrika, was het den vervallen verklaarden sultan gelukt de grens te bereiken, dan zou de guerilla groote moeilijkheden hebben kunnen opwerpen.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

De Oost en de West.

Bij J. B. Wolters te Groningen verscheen een derde herziene druk van Prof. J. F. Niermeijer's: ,,De Oost en de West. Een overzicht van de landen en volken der Nederlandsche koloniën.''

Er behoeft niet aan te worden herinnerd, dat dit geschrift van Prof. N., met zijn vele en mooile illustraties, een der beste leerboekjes over onze koloniën is. Aan de herziening van dezen derden druk heeft de schr. veel zorg besteed, doch enkele kleine onnauwkeurigheden zijn toch nog aan zijn aandacht ontgaan; zoo bijv. als hij mededeelt (blz. 51) dat Muntok de hoofdplaats van Banka is; immers, sedert 1913 is dit Pangkalpinang.

Over Ceram.

De voordracht, den 23en Oct. j.l. voor de leden van het Indisch Genootschap door den 1en Luit. O.-I. L., W. H. F. Giel gehouden, is in druk verschenen. Gelijk men weet, behandelde de heer G. op dien avond het onderwerp: ,,Het binnenland van West-Ceram en zijn bewoners.''

Tectona.

Uit den inhoud van afl. 9 van deel IX: Over het voorkomen van djatibosschen in West-Java, tijdens de Oost-Indische Compagnie, door A. E. J. Bruinsma. — Over de vorming van afdeelingen der V. A. B. I. N. O. I., door Th. L. Slinkers. — Over de wijze van verkoop van het gouvernements-djatihout, door A. te Wechel. — De boschproducten van den Ned.-Indischen Archipel, door J. S. van Braam. — De overstroomingen en het boschwezen. — Bandjirs en bergcultures. — Het gebruik van zagen bij de boschexploitatie. — Een boschwachter op Java in het jaar 1620. — Djati in de residentie Bantam.

De Banier.

Van dit weekblad ontvingen we eindelijk weer eens eenige Nos., n.l. 37 en 38 (van 15 en 22 Sept. j.l.) Van den inhoud worde genoemd: Zendingsconferentie van den N.-I. Zendingsbond te Bandoeng 19—27 Aug. 1916 (slot van het overzicht van het op die conferentie behandelde). — Witte Kruis Kolonie. — Een verstandig woord (over de instelling van een Kolonialen Raad). — Het concubinaat. — Verdediging van Indië. — Van opium- en opium-ellende. (Overzicht van het jaarverslag der Anti-opium-hospitaal-vereeniging te Batavia. — Vereeniging van Christelijke onderwijzers. (Verslag der vergadering, gehouden op 16 Sept. te Weltevreden).

Weekblad voor Indië.

Inhoud van No. 23, voor zoover deze op Indië betrekking heeft. Op onzekeren bodem, door J. Koning. (Handelt over den opstand in Djambi, o.a. in het licht van de Sarikat-Islam beweging). — De Gouverneur-Generaal op de werven der Droogdok-Mij. en bij de viegloodsen te Tandjong-Priok (met ill.) — Dr. Bauer † (geneesheer te Soerabaja). — De siphon's in de Bandjar-Tjahnana-werken (met ill.). — De Passer Malem te Soerabaja (de achtste jaarmarkt aldaar) (met ill.) — De moord op controleur Walter, door K. (met portret).

No. 24. De Bandasche gouverneur Acoley (mededeelingen o.a. over het grafmonument van Cornelis Acoley, die van 1633 tot 1642 het toenmalig gouvernement Banda bestuurde) (met ill.). — Onze buren, de Filippino's. — Djambi (eenige kiekjes in verband met de opstandige beweging in deze residentie.) — De Inlandsche volkssuikerindustrie (in het district Ngoenoet der afd. Toeloengagoeng, res. Kediri), door v. B. (met ill.) — Schetsen uit het leven op de buitenposten (vervolg).

De Reflector.

No. 39 opent met een beschouwing van J. H. F. van de Wall. getiteld „Indoïsme", waarvan de strekking voldoende blijkt, wanneer men voor Indoïsme: pauperisme leest. — Verder bevat het 't slot van het geïllustreerde opstel „Indië Weerbaar" (de reuzenmeeting in het Decapark) met o.a. het portret van luit. W. V. Rhemrev, de ontwerper en organisator van het comité „Indië Weerbaar". — In memoriam. Taco Walter (met portret van dien vermoorden controleur en zijn gezin). — Uit het dagboek van een Melaatsche, door J. v. K. (vervolg). — Vereeniging voor studie van koloniaal-maatschappelijke vraagstukken (Program).

No. 40. Radio-verbinding en Regeerings-activiteit, door Elof. — De lijkverbranding op Bali (met ill.), door L. van Vuuren. — De aardbeving te Maos (met ill.).

De Java-Post.

In No. 38 vervolgt de heer J. Suys zijn beschouwingen over ons Indisch staatsbeleid; schr. bespreekt thans de nieuwe reorganisatieplannen der politie.

In No. 39 geeft Pr. H. Geurtjens „Natte reisindrukken". — Verder een artikel van Pr. Vertenten over de oorsprongslegende der Marindineezen.

De Sarikat Islam.

Mr.K. W. S. van Haastert, hoofdredacteur van het „Nieuws van den Dag v. Indië" heeft bij Albrecht & Co. te Batavia een brochure over de Sarikat-Islam beweging doen verschijnen, waarin hij poogt aan te toonen dat een langer voortbestaan der Sarikat Islam een ernstig gevaar oplevert voor het Nederlandsche gezag in Indië en dat, „zoo niet spoedig een einde wordt gemaakt aan het verder voortleven dezer revolutionnaire beweging, de Nederlandsche overheersching in dit palmenland spoedig tot het verleden zal behooren."

Over wethouders in Indië.

In afl. 6 van den 4den jaargang van „Locale belangen" een artikeltje van J. E. S., waarin schr. de instelling van het wethoudersambt ontraadt voor Indische gemeenten. In bedoeld orgaan van 1 Juli te voren, betoonde de heer J. Suys zich een voorstander.

Het monument „Goenòngan" op Atjeh.

In het tweede deel van Dr. J. Jacob's „Het familie- en kamponleven op Groot-Atjeh" vindt men eene afbeelding en in Prof. Snouck Hurgronje's werk over Atjeh een beschrijving van een eigenaardig monument op Atjeh, waarvan men den oorsprong niet precies wist op te geven. Aan de hand van Inlandsche geschiedbronnen schijnt het thans aan Dr. Raden Hoesein Djajadiningrat te zijn gelukt vast te stellen dat dit bouwwerk een voortbrengsel is van Atjehschen arbeid. Zie diens artikel in afl. 6 van deel 57 van het Tijdschrift uitgegeven door het Bat. Gen. van K. en W., getiteld: De stichting van het „Goenòngan" geheeten monument te Koetaradja.

Rapporten Indische havencommissie.

We ontvingen een ex. van het afzonderlijk gedrukte verslag van de buitengewone algemeene vergadering van de „Vereeniging van Waterstaats-Ingenieurs in Ned.-Indië", waarin behandeld werd het door het Bestuur dier Vereeniging uitgebrachte praeadvies betreffende de rapporten der 2e Indische Haven-Commissie.

Slachtoffers van den oorlog en het Rijnsche Zend. Gen.

In de Nov. afl. van de „Rijnsche Zending" wordt wederom melding gemaakt van slachtoffers ten gevolge van den afschuwelijken oorlog. We citeeren: „In den strijd bij de Fransche grenzen werd Gustav Fehr, zoon van een der zendelingen op Nias, gewond en stierf in het hospitaal. De kweekeling A. Becker wordt vermist, is alzoo in gevangenschap of gevallen. De kweekeling Duman werd ten derde male gewond en bevindt zich in een hospitaal in Berlijn. Den 8en October viel in den strijd de jongste zoon van zendeling Nommensen. Ook Hans en Theo Spiecker, zonen van den Director, sneuvelden, 23 Sept. en 1 October. De eerste werd door een granaat getroffen en was dadelijk dood, de tweede stierf een half uur na zijne verwonding in vollen vrede. Eenige dagen voor hun dood, waren ze met een lang verlof thuis geweest!

Welk een lijden in de gezinnen en wanneer komt het einde?"

De papierindustrie in Ned.-Indie.

In No. 34—37 der Korte Berichten vervolgt de heer H L. Welter zijn uitvoerige beschouwingen over een mogelijke papierindustrie op groote schaal in Ned.-Indië. De schrijver wijdt ook een hoofdstuk aan b a m b o e als grondstof voor de papierindustrie en noemt daarbij eenige goedgeslaagde proefnemingen van vrij jongen datum in verschillende landen.

Blijkbaar echter heeft de heer W. geen kennis gedragen van de uitstekende geslaagde pogingen in deze richting, van zekeren Thomas Routledge, nu reeds ruim 40 jaren geleden, blijkens een op van bamboe-papier gedrukte brochure, waarvan de titel luidt: Bamboe en ampas als grondstoffen voor papierbereiding, door Thomas Routledge. Vertaald door A. S. van Westrum, zijn gemachtigde in deze uitvinding voor Nederland en de Koloniën. (Arnhem, P. Gouda Quint, 1876).

We kunnen de belangstellenden in het door den heer Welter behandelde onderwerp de lezing dezer brochure (ze is aanwezig in de Koloniale Bibliotheek te 's-Gravenhage), ten zeerste aanbevolen.

Zuid-Sumatra-Instituut.

De gebeurtenissen in Djambi zijn de naaste aanleiding geweest tot de oprichting te Amsterdam van een Zuid-Sumatra-Instituut (adres Afdeeling Volkenkunde van het Koloniaal Instituut).

Dat Instituut stelt zich ten doel in samenwerking met het Koloniaal Instituut zoo volledig mogelijke gegevens te verzamelen betreffende de bevolking van Zuid-Sumatra (hoofdzakelijk Djambi, Palembang, Bengkoelen, en de Lampongsche districten) en die gegevens beschikbaar te stellen ten behoeve van het welzijn, van de stoffelijke en de geestelijke belangen van die bevolking en van onze betrekkingen met haar.

Het directorium van het Zuid-Sumatra-Instituut bestaat uit de heeren: mr. dr. W. F. van Leeuwen, vicepresident van den Raad van State (voorzitter) dr. C. W. Janssen (penningmeester), J. C. van Eerde (secretaris), O. L. Helfrich (archivaris), H. J. A. Raedt van Oldenbarneveld en D. W. F. Rees. („N. R. Ct.")

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 47: Olie- en gasproductie, door N. Wing Easton. — Vluchtige oliën, door Prof. P. van der Wielen. — Voorgenomen verbeteringen in de katoenkultuur van China. — De ananas-industrie op de Hawaii-eilanden, door M. Jongeneel. — Een wijziging van de Lidgerwood-pulver ter vermindering van ampas-koffie, door J. van der Goes. — Uit- en invoer van- en op Java en Madoera. — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen, zoomede de overige wekelijksche rubrieken. — In de Rubriek „Personalia" een levensbeschrijving van Mr. G. M. den Tex, overleden 17 Nov. (in leven hoofddirecteur der Surinaamsche Bank).

Tijdschrift voor Inlandsche geneeskundigen.

De jongste afl. (No. 2 van jaargang 1916) bevat een tweetal belangrijke opstellen, n.l.: Over tuberculose bij de Inlanders in Ned.Indië, door A. E. Sitsen; en: De invloed van het alcohol op het menschelijk lichaam en haar beteekenis voor het Indische volk, door C. D. de Langen (vervolg.)

Pisangsterfte op de Saleier-eilanden.

Als No. 21 der Mededeelingen van het Laboratorium voor Plantenziekten te Buitenzorg, verscheen een rapport van den heer A. B. Rijks, over een onderzoek naar de oorzaken eener pisang-ziekte van buitengewoon ernstigen aard op de Saleier-eilanden, die het grootste deel der aanplantingen aldaar vernietigd had en er de verdere cultuur van het gewas onmogelijk maakte. Aan het eigenlijke ontwerp laat de schr. voorafgaan eene algemeene beschrijving der Saleier-eilanden (met kaartje).

* * *

Ten slotte zij gewezen op de navolgende publicaties.

Over een betere onderkenning van de vaste leeners der volksbanken en het groote nut daarvan, door O. P. Besseling (Orgaan van de Centrale kas te Batavia, Aug. 1916).

Verzameling van de bepalingen betreffende de postspaarbank in Nederlandsch-Indië (Weltevreden, Albrecht & Co. 1916).

Iets uit de geschiedenis omtrent het verkrijgen van suikerriet uit zaad. (Cultura, November 1916).

De Anglikaansche Kerk in Suriname, door Fr. Oudschans Dentz (Nederlandsch Archief voor Kerkgeschiedenis, 1916, afl. 2).

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

In de leeszaal Heulstraat 17, den Haag, zijn o.a. ter lezing gelegd:

1. *Verslag betreffende den dienst van het Stoomwezen in Nederl.-Indië tot ultimo 1914.*
2. *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië*, uitgegeven door het Kon. Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde, Deel 72, derde en vierde aflevering.
3. *Levensbericht van A. S. Carpentier Alting*, door C. R. Bakhuizen van den Brink.
4. *Aanteekeningen naar aanleiding van het Indisch Ontwerp van de Begrooting van Ned.-Indië 1917.* Uitgave van de Vereeniging „Moederland en Koloniën".
5. *Encyclopaedie van Ned. West-Indië*, onder redactie van Dr. H. D. Benjamins en Joh. F. Snelleman, Afl. 12.

Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

Den *15en December a.s.* zal mejuffrouw *Kitty Ament* in de bovenzaal van de „*Oranje Sociëteit*", *Prins Hendrikplein, den Haag*, eene voordracht houden over *Indische Kunst en Muziek*, met lichtbeelden en eene groote collectie demonstratiemateriaal.

Toegangsbewijzen voor de leden en één introducé(e) zijn vanaf 4 tot en met 11 December verkrijgbaar bij den secretaris der Afdeeling, Laan van Meerdervoort 187, 's morgens van 10—12 en 's middags van 2—4, uitgezonderd Zaterdagmiddag.

Van het Informatie-bureau:
(Heulstraat 17, Den Haag).

Mijningenieurs voor Indië.

Bij het mijnwezen in Nederlandsch-Indië kunnen in vasten, of, indien zich daarvoor geen voldoend aantal gegadigden mocht aanmelden, in tijdelijken dienst, in het laatste geval ten minste voor een tijdvak van drie jaren, worden geplaatst Nederlandsche ingenieurs, komende in de eerste plaats in aanmerking zij die te Delft, Berlijn, Aken, Clausthal, Freiburg i/S., Brussel, Leuven of Luik gediplomeerd zijn, terwijl de in Duitschland geëxamineerden ten minste in het bezit van het diploma van bergingenieur moeten zijn.

De aanvangsbezoldiging van hen, die in vasten dienst worden aangesteld, bedraagt ƒ 350 (driehonderd vijftig gulden) 's maands, met twee jaarlijksche verhoogingen van ƒ 50 (vijftig gulden) 's maands elk, eene tweejaarlijksche verhooging van ƒ 50 (vijftig gulden) 's maands en vijf driejaarlijksche verhoogingen van ƒ 100 (eenhonderd gulden) 's maands elk, alzoo ten hoogste ƒ 1000 (een duizend gulden) 's maands.

In verband met practijk kunnen al dadelijk eene of meer verhoogingen worden toegekend. In geval van plaatsing in tijdelijken dienst bedraagt de aanvangsbezoldiging voor pas afgestudeerde ingenieurs ƒ 400 (vierhonderd gulden) 's maands, en voorts voor hen, die practijk hebben van minder dan twee jaar ten hoogste ƒ 450 (vierhonderd vijftig gulden) 's maands, voor hen die meer dan twee, doch minder dan vier jaar practijk hebben ƒ 500 (vijfhonderd gulden) tot ten hoogste ƒ 550 (vijfhonderd vijftig gulden) 's maands, en voor hen die meer dan vier jaar practijk hebben ƒ 600 (zeshonderd gulden) tot ƒ 800 (achthonderd gulden) 's maands, al naar gelang van omstandigheden.

Aan de tijdelijke mijningenieurs worden twee jaarlijksche verhoogingen elk van ƒ 50 (vijftig gulden) 's maands toegekend.

De aandacht van gegadigden wordt er op gevestigd, dat in geval van overgang van tijdelijken in vasten dienst, geene aanspraak bestaat op eene hoogere bezoldiging dan genoten zou zijn, wanneer de opneming in vasten dienst dadelijk bij de indiensttreding had plaats gehad.

Ten aanzien van reis- en verblijfkosten en binnenlandsche verloven in Nederlandsch-Indië zijn op de tijdelijke ingenieurs toepasselijk de bepalingen, geldende voor ambtenaren in vasten dienst daar te lande.

Aan de uitzending naar Indië is verbonden:

a. vrije overtocht naar Indië in de 1ste klasse, c.q. ook voor het wettig gezin, en voor hen, die in tijdelijken dienst worden geplaatst, gedurende één jaar op denzelfden voet recht op overtocht naar Europa, na afloop van den driejarigen tijdelijken dienst, niet gevolgd door eene vaste aanstelling, dan wel binnen drie jaren (eveneens zonder dat zoodanige aanstelling heeft plaats gevonden) in geval van ontslag, mits dat niet ingevolge het bepaalde bij het Koninklijk besluit, genoemd in de laatste zinsnede van deze bekendmaking, de verplichting medebrengt om gelden terug te storten;

b. eene tegemoetkoming in de kosten van uitrusting ten bedrage van ƒ 1500 (een duizend vijfhonderd gulden) voor hen, die voor vasten dienst worden uitgezonden en ten bedrage van ƒ 1000 (een duizend gulden) voor hen, die voor tijdelijken dienst worden uitgezonden;

c. eene voorloopige bezoldiging van ƒ 150 (eenhonderd vijftig gulden) 's maands, ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië;

d. voor gehuwden, die voor vasten dienst uitgezonden worden, uitkeering van het bedrag van eene maand ambtsbezoldiging, als tegemoetkoming in de verplichte huwelijksbijdrage ten behoeve van het Weduwen- en Weezenfonds voor Europeesche burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië; voor gehuwden, die voor tijdelijken dienst bestemd zijn, verhooging van de tegemoetkoming voor uitrustingskosten met het bedrag van eene maand der ambtsbezoldiging.

Zij, die in aanmerking wenschen te komen, behooren zich bij gezegeld adres te wenden tot het Departement van Koloniën, onder overlegging van:

a. hun diploma;

b. eene beschrijving van opleiding en levensloop;

In het adres moet worden vermeld of de candidaat gehuwd is en c.q. het aantal zijner kinderen, benevens de plaats en de datum van geboorte.

Door een vanwege het Departement van Koloniën in te stellen onderzoek zal moeten blijken van lichamelijke geschiktheid voor den Indischen dienst.

(Nederlandsche Staatscourant van 8 November 1916 No. 263).

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Lessen in moderne talen.	Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Handwerklessen.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pens ons, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51bis, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
W. G. HAUFF, Voorzitter der Federatie van Ned. Stenografie-leeraren in Ned.-Oost-Indië, Vaartweg 75, Hilversum. — Maleisch. — Boekhouding b. d. Suiker-Industrie volgens The Decimal Classification and Relativ Index by Melvil Dewey.
IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Korte Singel 36, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

Voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—;**

Voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West: **De Kolonie Suriname,** door REMAN IRÜS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao.
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.